

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Ústav humanitních studií v pomáhajících profesích

Bakalářská práce

**ŠKOLNÍ ADJUSTACE DĚTÍ EMIGRUJÍCÍCH RODIČŮ
V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH**

Vypracovala: Markéta Vanišová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Zášková, CSc.

České Budějovice 2016

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na téma školní adjustace dětí emigrujících rodičů.

V teoretické části jsou nejdříve vysvětleny základní pojmy, jako je například migrace, emigrace, imigrace a uprchlictví. Práce se snaží čtenáře zasvětit do příčin migrace a do problémů migrantských rodin, které mohou nastat během nabývání českého občanství. Nejdelší část práce se zaměřuje na adjustační problémy žáků- cizinců na základních školách. To znamená, že je zde popsán proces školní integrace žáka- cizince od jeho přijímání, přes jeho zařazení do třídy až k jeho klasifikaci. Dále práce obsahuje různé aktivity škol, které napomáhají k lepší adaptaci těchto dětí. V práci můžeme nalézt i vypsání faktorů ovlivňující integraci žáků- cizinců, které jsou nedílnou součástí každého z nich. A v neposlední řadě jsou tu kapitoly věnující se předsudkům, postojům, rasismu ale především vzájemné toleranci či úplné adaptaci v majoritní společnosti.

Tato bakalářská práce má za úkol nastínit čtenáři všednodenní problémy dětí- cizinců, které je mohou potkat během jejich integrace ve většinové společnosti. Praktická část je věnována výzkumu osmi žáků- cizinců na základních školách v Mariánských Lázních a jejich čtyř učitelů, kteří se snaží o reciproční toleranci mezi sebou. Ve výzkumu se objeví momentální problematika uprchlictví, která za poslední léta v Evropě rapidně stoupla a může mít tak obrovský vliv na všechny. Ve výzkumném šetření jsme byli svědky toho, že i někteří čeští pedagogové a děti, mohou pomocí medií začít generalizovat cizince a začít je tak škatulkovat do negativních skupin společnosti. S tím je spojena etnická diskriminace, která podle pedagogů na základních školách v Mariánských Lázních nepanuje, někteří žáci- cizinci však v rozhovoru uvedli opak. Podrobnější rozbor těchto tvrzení, je uveden v této bakalářské práci.

Tato kvalifikační práce by mohla sloužit studentům zabývajícím se tématem mezinárodní migrace, nebo studentům pedagogických oborů, kteří mají zájem rozšířit si své znalosti v této problematice a doplnit tak chybějící informace.

Klíčová slova: Migrace, emigrace, cizinci, školní adjustace, žáci- cizinci, děti- cizinců

Abstract

The main topic of this bachelor's thesis is "School assimilation of children of migrant parents". The theoretical section of this thesis firstly explains the basic terms and concepts, such as migration, emigration, immigration and refugees. The thesis then looks into the causes of migration and to the problems of migrant families that may arise during the acquisition of Czech citizenship. The largest part of the thesis focuses on assimilation issues of foreign students at elementary schools. Meaning that we can find the outline of the whole end-to-end process of integration of foreign students, starting with their registration, class assignment, up until their evaluation. The thesis also demonstrates a variety of school activities that tend to help to integrate such children. Moreover, we can also find here factors influencing the integration of foreign students, which are an integral part of each of them. Last but not least the thesis contains the most important chapters dealing with prejudices, different attitudes, racism, but primarily with mutual tolerance and full adaptation to the society.

This bachelor's thesis is intended to introduce readers to everyday issues of foreign children, which they may encounter during their integration into the mainstream society. This section is devoted to a research of eight different foreign students and their four teachers, who are trying to maintain a reciprocal tolerance among themselves. In the research part we can find a very recent topic of refugeeism, which gets more and more attention day by day and may end up having a huge impact on everybody's life. The research shows that some Czech teachers and children might begin to generalize foreigners into negative groups of society through mass media. This is related to the issue of ethnic discrimination, which teachers in Mariánské Lázně quoted doesn't exist in its schools. Some foreign students however reported otherwise. A much more detailed analysis of such statements and claims is presented in the thesis.

This thesis may be useful to students who are studying the issues of international migration, or to students of educational disciplines who are interested in broadening their knowledge in this field as a way to fill some information gaps.

Keywords: Migration, emigration, foreigners, school assimilation, foreigners, foreign students, foreign children

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4. 5. 2016

.....

Markéta Vanišová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce paní doc. PhDr. Heleně Záškové, CSc. za odborné vedení práce a poskytování cenných rad.

Též bych ráda poděkovala všem zúčastněným respondentům, bez kterých by tento výzkum nebylo možné uskutečnit.

A v neposlední řadě děkuji své rodině a svému partnerovi za morální podporu a pomoc při studiu na Zdravotně sociální fakultě.

OBSAH

I. ÚVOD	8
II. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Migrace	10
1.1 Demografie.....	10
1.2 Vliv migrace na přirozený pohyb.....	10
1.3 Příčiny migrace	12
2. Problémy migrantských rodin v České republice	13
2.1 Mezinárodní ochrana (azyl)	13
2.2 Nabývání českého občanství	15
2.3 Komunikace s úřady a institucemi, přístup k informacím.....	16
3 Adjustační problémy dětí cizinců na českých základních školách.....	17
3.1 Proces integrace žáků- cizinců na českých základních školách.....	18
3.1.1 Přijímání žáků-cizinců	19
3.1.2 Zařazování žáků-cizinců	20
3.1.3 Klasifikace žáků- cizinců	21
3.2 Aktivity škol napomáhající integraci	21
3.2.1 Přípravné ročníky, individuální přístup- asistent pedagoga	22
3.2.2 Jazykové kurzy.....	22
3.2.3 Vzdělávání učitelů zaměřené na integraci cizinců	23
3.3 Faktory ovlivňující integraci žáků- cizinců.....	24
3.3.1 Jazyk.....	24
3.3.2 Náboženství.....	26
3.3.3 Rodinné prostředí	27
3.3.4 Školní prostředí	27
4 Postoje a předsudky k cizincům	28
4.1 Předsudek, generalizace, stereotyp	28
4.2 Rasismus, xenofobie, diskriminace.....	30
5 Interaktivní dimenze sociální integrace.....	32

5.1	Přístupy minority k majoritě a obráceně	33
5.2	Sociální izolace a asimilace	34
6	Česká republika jako nový domov	34
6.1	Výchova dětí a mládeži k vzájemné toleranci.....	34
6.2	Cesta za lepším životem.....	36
III.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
7	Metodologie výzkumného šetření	37
7.1	Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky.....	37
7.2	Výzkumná metoda	39
7.3	Organizace výzkumného šetření a metoda získání a zpracování dat	39
7.3.1	Výběr výzkumného vzorku	40
8	Výsledky výzkumného šetření	42
8.1	Případová studie 1 (žáci- cizinci).....	42
8.1.1	Shrnutí výsledků v tabulkách	46
8.2	Případová studie 2 (pedagogové žáků- cizinců).....	49
8.2.1	Shrnutí výsledků v tabulkách	50
9	Diskuze.....	52
IV.	ZÁVĚR	58
V.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	61
VI.	Seznam příloh.....	66
VII.	Přílohy	67

I. ÚVOD

Emigrace je přesídlování lidí neboli vystěhování z původního státního území, ze země původu do jiné země. Příčin může být hned několik. Jsou to ekonomické, politické, válečné aj. důvody. Jedním z nich může být také chudoba, před kterou chtějí emigranti utéci. V tom případě mají rodiče za povinnost poskytnout svým dětem vzdělání, které by v zemi jejich původu pro ně mohlo být nedosažitelné. Vzdělávání dětí- cizinců představuje složitý proces. Z pedagogického hlediska je dnes zcela nezbytné, vzdělávat tyto děti, které jsou často z velmi odlišných etnických skupin, mluví jiným jazykem, mají rozdílnou kulturu, náboženství. S tím souvisí i etnické faktory ve vzdělávání, multikulturní výchova apod.

Teoretická část je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola je teoreticky vymezena, a to za účelem dostatečného a podrobného vysvětlení všech základních pojmů k tématu migrace a přirozeného pohybu obyvatel a reprodukčnímu procesu, aby následně čtenář lépe porozuměl tématům probíraným v dalších kapitolách. V této kapitole jsou rozebrány základní ukazatele zasahující do pohybu obyvatel, příčiny migrace a to vše za pomoci odborné literatury.

Ve druhé kapitole se věnujeme problémům migrantských rodin. Problémy mohou souviset s poskytnutím azylu a zároveň s nabýváním českého občanství, a s celkovou komunikací s úřady a jinými státními institucemi.

Třetí část je nejdelší kapitolou, jelikož nese název „*Adjustační problémy dětí cizinců na českých základních školách*“. Tato část je tedy zároveň nejdůležitější pro tuto práci, jelikož nám představuje proces integrace těchto žáků, faktory ovlivňující jejich adaptaci na majoritní prostředí a také jsou zde uvedeny aktivity škol, které napomáhají ke vzájemné spokojenosti dětí- cizinců, jejich rodičů a pedagogů.

Čtvrtá kapitola má za úkol představit i negativní stránku, kterou si bohužel již po staletí s sebou migrace přináší. Jsou to postoje a předsudky většinové společnosti k cizincům, které mohou v některých případech hraničit až s rasismem a xenofobií.

S tím je spojena i předposlední kapitola teoretické části, která pojednává o sociální izolaci a asimilaci.

Naopak poslední kapitola teoretické části představuje cestu, jak dojít ke vzájemné toleranci, kterou by se měli naučit děti a mladí lidé, kteří ještě mohou měnit budoucnost k lepšímu. Měli bychom se pomalu ale jistě oprostít od tohoto tvrzení: „*ne žít vedle sebe, ale spolu*“.

V praktické části se budeme zabývat tím, jak současnou situaci vnímají pedagogové žáků- cizinců a samotní žáci- emigranti, kteří žijí se svými rodinami v Mariánských Lázních. Cílem práce bude zmapovat, jak se zde aklimatizují a jaké překážky je mohou provázet ve školním prostředí. S tím souvisí i to, jestli mají přátele mezi českými dětmi, také i jaký je jejich prospěch ve škole, a zda dochází na některé zájmové kroužky.

O občanech České republiky je všeobecně známé, že patří mezi nejvíce ateisticky zaměřené a nevěřící jedince v Evropě. Otázkou tedy zbývá, jestli umíme přijímat i jiná náboženství, která nám nemusí být nějakým způsobem blízká a mohou nám připadat moc exotická, ortodoxní apod. Může docházet i k tzv. dezinformaci, kdy nejsme dostatečně informováni, nebo nějakým způsobem dostaneme chybnou informaci o daném náboženství a podléháme tak našimi předsudky. K nejvíce diskutovanému náboženskému směru současnosti patří Islám. Ten je spojen s velice negativními nedávnými událostmi, jako je uprchlictví a terorismus. Čtenáři se v práci tedy mohou dozvědět, jak je to s etnickou diskriminací na základních školách v Mariánských Lázních.

Výsledky práce jsou podrobeny diskuzi, metodologií výzkumu a dalších výzkumných zjištění. Závěr pak výstižně shrne obsah a téma celé studie spolu s možnými implikacemi do praxe.

Vzhledem k aktuálnosti tématu práce, bude jistě velmi zajímavé sledovat vývoj celé problematiky i v budoucnu. Problematika tak bude zcela jistě muset být podrobena dalšímu výzkumu a analyzování.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1. Migrace

1.1 Demografie

Abychom dokázali správně pochopit současné trendy v populačním chování, je potřeba si definovat vědu, která obyvatelstvo blíže zkoumá. Slovní pojem „**demografie**“ pochází původem z Řečtiny a jeho základ se tvoří složením dvou slov: „*demos*“ neboli lid, a „*grafein*“ čili psát. Demografie zkoumá populační jevy a procesy, tedy takové, které úzce souvisejí s reprodukcí obyvatelstva. Základním předpokladem pro reprodukci obyvatelstva je samozřejmě samotné rozmnožování, cizím slovem fertilita¹, či v opačném případě vymírání populace neboli mortalita. Této části vymezení pojmu se jinak také říká přirozená reprodukce nebo také přirozený pohyb (Langhamrová, 2005, s. 71). V dnešní době ovšem stále více přibývá na významu přistěhování či odstěhování neboli tzv. migrace.

1.2 Vliv migrace na přirozený pohyb

I když se v dnešní době setkáváme s pojmem migrace téměř na denním pořádku, a patří tak k jedním z neaktuálnějších z témat, zvláště pak na mezinárodní úrovni, vymezení pojmu jako takového nelze pokládat za zcela jednoznačné. Z hlediska etymologie vychází slovo „**migrace**“ z latinského „*migratio*“- přestěhování. Perruchoud společně s Redpath-Crossovou (2011) popisují pojem migrace ještě přesněji. Je to proces nepřirozeného pohybu- stěhování, přes mezinárodní hranice nebo území jednoho státu. Jedná se o pohyb populace zahrnující jakýkoliv pohyb obyvatelstva, ať už je jeho délka, obsah nebo příčina jakákoli. Zahrnuje uprchlíky, násilně přemístěné osoby, lidi narozené na cizím území a ekonomické migranty (Perruchoud, Redpath-Cross, 2011, s. 62-63).

---

¹ Úhrnná plodnost. Fertilita udává, jaký je průměrný počet potomků, které se narodí jedné ženě během jejího reprodukčního období (což je věk mezi 15 a 49 lety). Úhrnná plodnost mimo jiné říká, zdali je populační růst pozitivní či negativní. Klesne-li totiž její hodnota pod 2,1; bude se celkový počet obyvatel snižovat (The World Factbook, Central Intelligence Agency: The work of a nation. The center intelligence, 2013)

Na světě samozřejmě nedochází pouze k pohybu přirozenému. Podle Svobody (Geografie obyvatelstva a sídel- Počet a rozmístění obyvatel, pohyb obyvatelstva, Zeměpisný web, 2007), může být pohyb obyvatelstva také tzv. mechanický. Tento **mechanický** nebo také územní pohyb obyvatelstva ještě nadále dělíme na **dočasný** (např. při dojíždění Čechů z pohraničí za prací do Německa) a **trvalý** (trvalé stěhování na území jiného státu, tedy migrace). Migrace se pak dále ještě dělí dle vzdálenosti jejího účinku na **mezikontinentální**, **mezinárodní** a **vnitrostátní**. Vnitrostátní migrace bývá povětšinou spojována s efektem urbanizace², ke kterému nyní ve velkém dochází spíše v rozvojových zemích. U vyspělejších zemí se jedná často o jev tzv. „suburbanizace“. Suburbanizace je spojena s vyššími příjmy a snadnější dosažitelností hypoték a úvěrů, jelikož při ní dochází k osidlování tzv. suburbii, což jsou oblasti na okrajích velkých měst. Tyto předměstské oblasti se rozšiřují hlavně kvůli tomu, že střední a vyšší vrstvy obyvatel vyhledávají vyšší kvalitu života a celkově zdravější životní prostředí.

Migraci můžeme nadále dělit z hlediska směřování. V zásadě tedy rozlišujeme dvě základní kategorie a to tedy tzv. „**emigraci**“, kdy se jedná o vystěhování z původního státního území, a „**imigraci**“, což je vlastně přistěhování. Pokud se daný subjekt dobrovolně navrací po své emigraci do místa svého původu, mluvíme pak o „**reemigraci**“, v případě, že je tento návrat nedobrovolný, hovoříme o „**repatriaci**“. Z hlediska základního rozlišení můžeme ještě uvažovat o „**uprchlictví**“ jakožto zvláštní kategorii. Pojem **uprchlík** definuje terminologický slovník na webových stránkách Ministerstva vnitra České republiky takto: „*státní příslušník třetí země, jemuž bylo přiznáno právní postavení uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy a který je oprávněn pobývat na území členského státu. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant*“ *“(Terminologický slovník, Ministerstvo vnitra České republiky, 2015).*

---

² V základní geografické literatuře, ve Slovníku sociální geografie (Johnston a kol., 2009, s. 883) je uvedeno, že urbanizace je proces stávání se městským. Urbanizace představuje proces, kdy dochází k relativní koncentraci obyvatelstva (a tím i jeho aktivit) na území měst.

Na stránkách mezinárodní organizace pro migraci³ (World Migration, International Organization for Migration, 2015) je velmi přehledně vypracovaná migrace na mapě celého světa. Je zde znázorněna i Česká republika a v ní jednotlivé státy, které k nám migrují. Celkové číslo za rok 2015 činí 405 093 cizinců z různých koutů světa.

1.3 Příčiny migrace

K mezinárodní migraci může docházet z několika důvodů, ty jsou buďto politického rázu, ekonomického, náboženského, etnického, ekologického a různých dalších. Míra vynucenosti se ovšem může velmi lišit, pokud bereme v potaz například stav války.

Jedním z nejčastějších příčin migrace je důvod ekonomický. Mladí lidé se dostávají do ekonomicky vyspělejších států nejen za účelem získání lépe placeného pracovního místa a kvalifikace, ale i z důvodů studijních. Vysoká míra nezaměstnanosti se řadí k tzv. **push faktorům**. Mezi push faktory můžeme zařadit politické recese, válečné konflikty, nedostatek volných pracovních míst, rychlý demografický růst, chudobu nebo nízkou životní úroveň. Patří tedy bezprostředně k nejčastějším důvodům k migraci.

Na druhé straně stojí **pull faktory**. Do této kategorie spadá např. ekonomická stabilita, vysoká hospodářská úroveň a dostatek pracovních příležitostí a s tím spojené i vyšší příjmy, dodržování lidských práv. Uvedené pull faktory pak mohou mít za následek negativní aspekty, které ovlivňují život migranta a to např. frustraci z pobytu v cizím a neznámém státu, mimo své rodinné zázemí, svou kulturu a rodný jazyk, nebo xenofobní reakce ze strany hostitelského státu (Migrace, Demografie, 2004-2014).

Očekává se, že migrace bude postupem času stále zesilovat. Ať už na základě globalizace, poptávce po jedincích na pracovním trhu, válečných konfliktů, ekonomických, ekologických či jiných katastrof. Anebo je to pouze rostoucí touhou po lepším životě jedinců a skupin, kteří tak migrací zvyšují své životní šance.

---

³ IOM

2. Problémy migrantských rodin v České republice

Podle Českého statistického úřadu, uděluje Česká republika méně státních občanství než jiné země Evropské unie. Držíme se až na 24 místě žebříčku EU28⁴ (Jednotlivé země, Evropská unie, 2015). Např. Německo uděluje 53krát více státních občanství než Česká republika. V roce 2014 udělila např. nejvíce státních občanství od začátku tisíciletí a získalo jej tak 5 114 cizinců. ČSÚ⁵ na svých stránkách zveřejnil údaje o tom, kolik udělil českých občanství cizincům v roce 2014. Převažovali Ukrajinci (40,6 %), Slováci (11,2 %), Rusové (9,1 %), Rumuni (9,1 %) a Vietnamci (5,8 %). Předsedkyně ČSÚ Iva Ritschelová uvádí, že „od roku 1999 bylo státní občanství uděleno 54 608 cizincům. Téměř z poloviny se jednalo o osoby ze Slovenska, z 15% pak o bývalé občany Ukrajiny. Žádná z ostatních zemí nepřekročila 4% podíl“ (Česko uděluje méně státních občanství než jiné země EU, Český statistický úřad, 2016).

Daniel Chytil z oddělení pracovních sil, migrace a rovných příležitostí z ČSÚ (Česko uděluje méně státních občanství než jiné země EU, Český statistický úřad, 2016) konstatuje následující tvrzení, že nejvíce cizinců se přistěhovalo do roku 2008, poté následoval mírný pokles až do roku 2013, kdy byl překonán stav roku 2009. Chytil je také přesvědčen o tom, že Česká republika je stále cílovou zemí pro lepší pracovní příležitosti migrantů. Chytil se rovněž zabývá krizí projevující se snížením počtů cizinců především ze třetích zemí. Konkrétně zde zmiňuje osoby z Ukrajiny, Moldavska, Mongolska a Vietnamu. Na opačné straně stojí cizinci z Ruska, jejichž počet u nás stále víc a víc roste.

2.1 Mezinárodní ochrana (azyl)

V zákoně č. 325/1999 Sb., o azylu (Česko, Zákon č. 325/1999), nalezneme podmínky za jakých je člověk označen za cizince. Zároveň jsou zde vypsána veškerá práva a povinnosti na základě pobytových statusů jako je např. dlouhodobý pobyt, trvalý pobyt, účely pobytu atd. Tyto právní normy určují, jakým způsobem může cizinec na území České republiky pobývat legálně. V případě, že tato osoba nesplňuje

---

⁴ Evropská unie má 28 členských zemí

⁵ Český statistický úřad

dané podmínky, které jsou v zákoně předepsány, cizinec tedy přebývá na našem území ilegálně.

Rozlišujeme hned několik druhů uprchlických zařízení, a to: přijímací, pobytová a integrační azylová střediska. Zřizovatelem všech těchto zařízení je Ministerstvo vnitra. Azylová zařízení provozuje Správa uprchlických zařízení, organizační složka státu.

Podle oficiálních stránek Ministerstva vnitra České republiky, provádí **přijímací středisko** identifikaci osob, jejich lékařská vyšetření a další podobné nezbytné úkoly. Na území České republiky sídlí tato střediska dvě, v obci Zastávka u Brna a na mezinárodním letišti Václava Havla v Praze.

V další fázi je žadatel přemístěn do **pobytové střediska**. Zde je ubytován do doby, kdy rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany nenabude právní moci. Opět se v České republice nachází dvě střediska a to na místech v Kostelci nad Orlicí a v Havířově.

Třetím typem první pomoci imigrantům jsou **integrační azylová střediska**, která slouží jako přechodné ubytování azylantů. Tyto střediska se na našem území vyskytují ve čtyřech obcích, V Brně- Židenicích, v České Lípě, v Jaroměři- Josefově a v neposlední řadě v Předlicích. Cizinec má povinnost učinit prohlášení o mezinárodní ochraně také v zařízení pro zajištění cizinců, které má sídlo v Bělé pod Bezdězem (Azyl, Ministerstvo vnitra České republiky, 2012).

V případě, že dojde k udělení azylu cizincům, počáteční problém nastává v oblasti bydlení a zaměstnání. V tuto chvíli je stát na začátku připraven pomáhat a poskytuje bydlení a finanční příspěvky pro jejich život u nás. Jedná se o pomoc právní a sociální. Žádostí o mezinárodní ochranu od roku 2014 stále přibývá. Jen v roce 2015 jich bylo 1 525. Podle serveru ČSÚ (Česko uděluje méně státních občanství než jiné země EU, Český statistický úřad, 2016) před patnácti lety žádalo o uprchlický azyl 12krát více osob než v minulém roce. Byli to žadatelé pocházející zejména z Ukrajiny, Sýrie a Kuby. Azylantů, jež jim byl udělen uprchlický azyl, tvořili v roce 2014 jen 0,6 %

cizinců na našem území. Byli to azylanti z Ruska, Afghánistánu a Běloruska, v případě doplňkové ochrany ze Sýrie.

2.2 Nabývání českého občanství

Z hlediska zákona, pokud dojde k získání státního občanství, dochází tak k završení procesu integrace cizince do České republiky. My však víme, že tento zásadní krok je pouze jakýmsi počátkem a snahou o integraci, neznamená to úplné začlenění do naší společnosti. Jde totiž o dlouhodobý průběh a není jisté, že by ho úspěšně završil každý. O udělení českého státního občanství mohou zažádat státní občané cizího státu, nebo osoby bez státního občanství s trvalým pobytem na území České republiky, pokud splňují současně podmínky dané státem a to:

- musí mít ke dni podání žádosti povolen trvalý pobyt již nejméně 5 let a také se tu převážně zdržovat,
- musí prokázat, že nejde o azylanty nebo osoby bez státního občanství,
- musí prokázat trestní bezúhonnost,
- musí prokázat znalost českého jazyka
- dále musí plnit povinnosti vyplývající z právních předpisů, upravující veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky aj.,
- musí prokázat výše a zdroje příjmů,
- musí prokázat, že nezatěžoval systém státní sociální podpory nebo systém pomoci v hmotné nouzi (Udělení státního občanství České republiky, Ministerstvo vnitra České republiky, 2014).

Občanství lze získat i narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením na území České republiky, prohlášením či udělením, při plnění přesně stanovených podmínek. Pokud rodič- cizinec získá české občanství, jeho dítě tak automaticky nabývá stejného statusu. Je to princip tzv. *ius sanquinis*⁶.

---

⁶ Význam slova „*ius sanquinis*“ (České státní občanství, Inkluzivní škola, 2013).

2.3 Komunikace s úřady a institucemi, přístup k informacím

Pro cizince, kteří přicházejí do hostitelské země z mnoha různých důvodů, jsou informace a přístup k nim jednou z největších bariér. Tato bariéra však není tak extrémní jako jazyková bariéra. Služby poskytované migrantům, které mají vést ke zlepšení jejich orientace ve společnosti, se v České republice stále rozvíjejí. Dobrým příkladem takových služeb je vytvoření informačních brožur a internetových stránek pro cizince, které pokrývají zejména formální a legální náležitosti pobytu a praktické otázky spojené s životem v České republice. V České republice navíc existují organizace, které sdružují cizince společně s Čechy a kladou si za cíl mimo jiné i udržovat mezi minoritami kulturní zvyky ze zemí jejich původu.

S problémem v komunikaci mezi přistěhovalci a institucemi se potýkají cizinecká policie, zdravotní pojišťovny, úřady práce aj. Rákoczyová (2009) ve své knize poukazuje na to, že by zaměstnanci těchto institucí měli poskytovat informace v angličtině a být tak cizincům blíže. To znamená jediné, úředníci by se měli být schopni domluvit alespoň jedním cizím jazykem, aby byl proces začlenění snadnější a pro cizince tak příjemným startem do nového života. Rákoczyová (2009) v díle také popisuje negativní zkušenosti v komunikaci mezi úřady a přistěhovalci ze třetích zemí⁷. Tito migranti si stěžují na zdlouhavé procesy, které jsou spojeny s vyřizováním různých dokumentů potřebným k výkonu zaměstnání nebo podnikání. Nestátní neziskové organizace v České republice, které nabízejí uprchlíkům, azylantům a cizincům s různým statusem pobytu poradenské činnosti z oblasti sociální, právní a psychologické, asistenci při jednání s institucemi, pomoc při hledání zaměstnání apod., jsou např.: „*Poradny pro integraci, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Sdružení občanů zabývajících se emigranty, Poradny pro uprchlíky, Český helsinský výbor, Centrum pro integraci cizinců a Centrum pro otázky migrace.*“ Ačkoli jsou tyto organizace zaměřeny zejména na mimoškolní problematiku, mohou se na ni obrátit jak učitelé s žádostí o spolupráci, tak i rodiče žáků-cizinců. Dle výzkumu Rákoczyové (2009) se prokázalo, obecně nízké povědomí přistěhovalců o existenci nestátních

---

⁷ Občanem třetí země je občan státu, který není členem EU a není zároveň občanem Islandu, Lichtenštejska, Norska a Švýcarska (Občané třetích zemí, Ministerstvo vnitra České republiky, 2015).

neziskových organizací. O těchto organizacích se dozvěděli převážně ti přistěhovalci, kteří na začátku svého pobytu prošli azylovým procesem, jelikož působení neziskových organizací právě v azylových střediscích je zavedené dlouhodobě. Působení NNO v azylových centrech se týká např. volnočasových aktivit, jazykového vzdělávání, poradenství atp.

Meta je sdružení směřující svou činnost k mladým migrantům a jejich vzdělávání a nabízí i služby pro učitele, výukové materiály a metodickou podporu. **Inkluzivní škola** je informační portál sdružení Meta zaměřený na začleňování žáků-cizinců do českého vzdělávacího systému a nabízí zajímavá témata jako pro žáky, tak jejich učitele. Tipy na podporu přístupu k informacím pro žáky- cizince a jejich rodiče poskytuje server inkluzivniskola na svých webových stránkách. Jde zde především o to, poskytnout cizincům informace, potřebné k úspěšnému začlenění a to pomocí např. informačních letáků v jazyce příchozích, dále mapek a nápisů v mateřském jazyce, tlumočnicků (kteří jsou pro prvotní komunikaci mezi žákem a školou zcela nezbytní), podpory spolužáků a v neposlední řadě spolupráce s rodiči a českou komunitou (Služby pro cizince, Meta, 2014).

3 Adjustační problémy dětí cizinců na českých základních školách

Slovník cizích slov (Adjustace, SCS. ABZ. CZ, 2016) definuje adjustaci takto: *„vybavení vším potřebným, připravený k činnosti, behaviorální proces, kterým jedinec utváří rovnováhu mezi konfliktními potřebami anebo mezi potřebami a překážkami vnějšího prostředí.“*

Pedagogický slovník nám říká, že vnímáme adjustaci jako užší termín adaptace, kdy sledujeme aktivitu člověka, jak zvládá nové sociální situace jako je např. nástup do nového zaměstnání či v našem případě, nástup do nové školy.

Žáci- cizinci, kteří přijdou do školy v průběhu školního roku, vyžadují speciální přijímací proces, který jim tak umožní úspěšně se zapojit do nového školního prostředí a do výuky tak rychle, jak to jen jde. Pro tyto žáky je čeština cizím jazykem, a nastává tak vážný problém a to jazyková bariéra mezi učiteli a svými vrstevníky. Děti, které

mají zkušenost s migrací, jsou velice různorodá skupina, která vyžaduje individuální přístup. Přitom je důležité si uvědomit, že některé z těchto dětí: mohly zažít velké emocionální trauma a ztrátu v zemi původu, mohly zažívat kulturní šok, mohly být odloučeny od svých rodičů nebo opatrovníků, mohly žít v rodinách, které mají omezené nebo žádné sociální dávky a prostředky, mohly mít dočasné ubytování, a proto často střídají školy, mohly mluvit málo nebo vůbec česky při příjezdu do ČR, mohly zažívat šikanu anebo izolaci od okolí.

Tyto děti mohou přicházet ze zemí, kde je vzdělávací systém naprosto odlišný tomu našemu. Některé běžné předměty mohou být pro ně naprostou novinkou, obdobně je to i s požadavky na domácí přípravu, pomůcky apod.

3.1 Proces integrace žáků- cizinců na českých základních školách

Ve druhé polovině 20. století byla Česká republika etnicky stejnorodá. V posledních letech je tomu však jinak, a migrace se dotýká i naší země. Děti nově přicházejících migrantů začínají být viditelně přítomné na českých školách, v nichž ještě před nedávnem a to konkrétně v osmdesátých a na počátku devadesátých let nebylo téměř možné potkat jiné než etnicky české žactvo. Podle údajů MŠMT (MŠMT, 2014 dle Mareš 2015) 14551 dětí cizinců ve školním roce 2012/2013 představovalo necelá 2% dětí zapsaných na základních školách. Za zmínku ovšem stojí, že oproti školnímu roku 2003/2004 jde o nárůst 12%. Podle Českého statistického úřadu (Česko uděluje méně českých občanství než jiné země EU, Český statistický úřad, 2016) vysoké školy v Česku navštěvovalo v roce 2014, 41 tisíc cizinců, což je přibližně 12 %. Týká se to především studentů ze Slovenska, Ruska, Ukrajiny a Kazachstánu.

Žáky, pro něž není čeština mateřským jazykem v českých základních školách, Kostecká (2013) dělí na tyto tři skupiny:

- „žáci- cizinci pobývající v České republice legálně (tj. legální přistěhovalci plus azylanti)
- žáci- cizinci pobývající v Česku ilegálně
- děti občanů České republiky, kteří jsou jiné národnosti než české (resp. moravské nebo slezské)“ (Kostecká, 2013, s. 11).

Děti přistěhovalců, které pobývají v České republice legálně, a jež jsou pro tuto bakalářskou práci nejzásadnější, jsou nejlépe zmapovanou skupinou. A to především díky přiznaným informacím a záznamům o nich. O veškeré tyto údaje se starají různé státní instituce- cizinecká policie, Český statistický úřad, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy⁸, jednotlivé školy, městské a krajské úřady.

3.1.1 Přijímání žáků-cizinců

META, o.p.s. je společnost pro příležitosti mladých migrantů, která je od 17. října 2007 registrovaným poskytovatelem sociálních služeb- odborného sociálního poradenství. Poradenství je poskytováno bezplatně. Poskytuje asistenci při zápisu na základní a střední školy, pomáhá při poradenství v oblasti výběru střední školy, střední odborné školy a vysoké školy a také má za úkol zprostředkovávat komunikaci mezi žákem (popř. jeho opatrovníkem), a školou či jinými důležitými institucemi a organizacemi. Dále zajišťuje informace o přijímacích zkouškách, přípravných kurzech a jazykových kurzech, a v neposlední řadě pomáhá při procesu nostrifikace⁹ dosaženého vzdělání a zároveň obstarává tlumočnicka na konzultaci ve škole, při nostrifikačních zkouškách pro cizince ze třetích zemí. Veškeré tyto informace jsou k dispozici na oficiálních stránkách Mety (Vzdělávací aktivity, Meta, 2014).

Pro většinu základních škol je hlavním požadavkem pro přijetí předložení identifikačních dokumentů dítěte, jako je pas a rodný list. Kostelecká (2013) ovšem podotýká, že se najdou i tací rodiče, kteří záměrně klamou o pravém věku svého dítěte, aby jim tak zajistili kvalitní výuku českého jazyka anebo mohli získat pro sebe určité sociální dávky. Kvůli tomuto rostoucímu počtu incidentů si v některých školách nechávají úředně ověřovat překlady rodných listů. To je tedy nejvhodnějším ověřením, kdy rodiče uváděli nepravdivý údaj o věku dítěte ve snaze umístit ho do nižšího ročníku, než by odpovídalo jeho věku. Škola vůbec ani nemusí přijít do styku s údaji

---

⁸ MŠMT

⁹ Nostrifikace je podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy „proces uznávání zahraničního vysokoškolského vzdělání (nebo jeho části) a kvalifikace jako rovnocenného se vzděláním získaným v České republice“ (Uznávání zahraničního vzdělání v ČR, tzv. „nostrifikace“). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016).

dítěte, až do té doby, kdy je situace podezřelá a dítě se jeví jako již nespádající do povinné školní docházky.

Radostný (2010) konstatuje že, žák- cizinec by měl za povinnost na začátku školního roku předložit doklad o legalitě svého pobytu řediteli školy. V momentě, kdy by se do školy přihlásilo dítě, které pobývá na území České republiky nelegálně, povinností ředitele školy je nahlásit tento případ na cizineckou policii. Radostný uvádí, že proto raději v tomto případě rodiče své děti nepřihlašují k povinné školní docházce, aby neriskovali a nevystavili tak svou rodinu k vyhoštění ze země (Bittnerová a Moravcová, 2010, s. 144).

Při přijímání žáků- cizinců hraje velkou roli také kapacita školy, tvrdí Kostelecká (2013), nicméně některé školy, které nemají zatím naplněny kapacity, přijímají všechny cizince, kteří se přihlásí. Školy dávají přednost rovněž sourozencům současných žáků a dětem ze spádových oblastí, bez ohledu na to, jestli je to cizinec či nikoliv. Při procesu přijetí žáka- cizince do školy, je přítomen zpravidla ředitel školy, rodiče, třídní učitel a učitel českého jazyka. Při tomto setkání se rozhoduje o správném zařazení žáka do příslušné třídy a zároveň se zjišťuje dosažená úroveň dítěte v jednotlivých vzdělávacích oblastech. Na sestavení individuálního studijního plánu se podílí třídní učitel a také předmětoví učitelé, popř. speciální pedagog, pokud na škole působí.

3.1.2 Zařazování žáků-cizinců

Právě zařazení žáka do správné třídy je jedno z nejzásadnějších rozhodnutí školy. Správné zařazení do jisté míry ovlivňuje celkovou úspěšnost integrace. Co se týká vhodného výběru třídy pro žáka-cizince, přihlíží se k tomu, jestli je pedagogický personál, konkrétně jeho třídní učitel, vybaven dostatečnými jazykovými schopnostmi. Ovšem záleží i na osobnosti a postojích učitele. O zařazení žáka- cizince do třídy rozhoduje vedení školy. Rodiče dětí spolurozhodují a v ojedinělých případech mají i poslední slovo. Škola v mnoha situacích rovněž nezná dosavadní učební plán (studijní program) žáka- cizince, kterým se řídil v zemi svého původu, tudíž nemůže udělat závěrečné vyhodnocení, které je potřeba ke správnému rozřazení žáka.

Kostelecká (2013) v knize zmiňuje zajímavý postřeh, kdy v případě, že dítě nezvládá dobře český jazyk, škola ho umístí do nižšího ročníku, aby se tak mohlo naučit lépe češtinu, a to na látce, kterou už zná. Dovednosti řeči dětí jsou hodnoceny víceméně intuitivně na základě pohovoru s učitelem českého jazyka, případně jiným kantorem. Zařadit žáka o ročník níže, doporučuje škola pro lepší adaptaci převážně starším dětem, u kterých se předpokládá, že kromě češtiny zvládnou další dva jazyky, jako je např. němčina a angličtina, a k tomu mají navíc ještě učivo druhého stupně, které je náročnější. Kostelecká v tuto chvíli naráží na nesouhlas rodičů, který souvisí s odkladem nebo opakováním ročníku, případně zařazením do nižšího ročníku než odpovídá věku dítěte. Toto rozhodnutí ze strany vedení školy je pro rodiče dostatečně neopodstatněné a tudíž nespravedlivé

3.1.3 Klasifikace žáků- cizinců

Při hodnocení žáků-cizinců se postupuje podle školského zákona a podle metodického pokynu MŠMT. Co se týká klasifikace z předmětu Český jazyk a literatura, mělo by se přihlídnout k dosažené úrovni znalosti českého jazyka. Závažné nedostatky v osvojených vědomostech z tohoto předmětu se považují za objektivní příčinu, pro kterou nemusejí být žáci-cizinci v průběhu prvního roku docházky ve škole v České republice z tohoto předmětu klasifikováni. Aby však mohli postoupit do vyššího ročníku, musejí být na konci školního roku klasifikováni i z předmětu Český jazyk a literatura, stejně jako žáci českého původu. Doporučuje se hodnotit tyto žáky slovním vyjádřením. Podle serveru inkluzivniskola (Klasifikace cizinců, Inkluzivní škola, 2013), má žák slovenské národnosti právo při výuce používat slovenštinu s výjimkou vyučovacího předmětu Český jazyk a literatura.

3.2 Aktivity škol napomáhající integraci

Integrace žáků-cizinců si žádá velkou snahu ze strany pedagogických pracovníků a celkově pracovníků školy. Největší podíl práce spojený s integrací takových dětí leží právě na samotné škole. Na práci pedagogického sboru jsou kladeny vysoké nároky. I přes veškerý tento nátlak, nejsou školám na integraci žáků-cizinců

od státu přidělovány žádné speciální finanční prostředky. Většina škol tedy financuje tuto integraci z vlastního rozpočtu.

3.2.1 Přípravné ročníky, individuální přístup- asistent pedagoga

Jednou z možností aktivit napomáhající snadnější začlenění do společnosti jsou přípravné ročníky. Rodičům dětí předškolního věku je doporučováno, aby před zápisem dítěte do první třídy, nechali dítě absolvovat přípravný ročník. Školám se tato zkušenost osvědčila. V přípravném ročníku se děti naučí nejen základy českého jazyka, ale také se naučí pracovat v dětském kolektivu, což jim umožní poznat prostředí české majority, která byla pro ně doposud cizí, a také a to především, pracovní návyky, které jsou na základní škole potřeba. Malý počet těchto přípravných tříd je především kvůli nízkému počtu dětí, který je zapříčiněn nezájmu ze strany rodičů. Aby nedocházelo k neinformovanosti rodiny, významnou roli zde sehrává asistent pedagoga, který se stará o bližší komunikaci mezi školou a rodiči.

Pokud nastane ta možnost, kdy je dítě zařazeno přímo do běžné třídy bez speciální přípravy, je pro žáka- cizince sestaven individuální studijní plán. Školy v některých případech užívají služeb organizace META- sdružení pro příležitosti mladých migrantů. V případě, že žák nemluví hostitelským jazykem a zcela mu nerozumí, tato organizace má za úkol poskytnout asistenta pedagoga, který žákovi umožňuje intenzivní hodiny českého jazyka (Asistent pedagoga, Inkluzivní škola, 2014). Jak přípravné třídy, tak asistenti pedagoga mají za cíl vyvažovat nedostatky způsobené určitým znevýhodněním a přispět tak k integraci žáků do hlavního vzdělávacího proudu.

3.2.2 Jazykové kurzy

V České republice je v rámci integrace kladen důraz na oblast jazykové integrace, přičemž je povinné, aby cizinci prokázali základní znalost českého jazyka. Je to podmíněné zákonem č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky (Česko, Zákon č. 326/1999). Zajištění realizace systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince, je jedna z podmínek pro udělení trvalého pobytu, a je úkolem MŠMT ve spolupráci s MV. V rámci státního integračního programu je azylantům

a osobám s doplňkovou ochranou výuka českého jazyka poskytována bezplatně. Termíny zkoušek a potřebné informace jsou dostupné na serveru <http://cestina-pro-cizince.cz/> (Termíny zkoušky, Trvalý pobyt, 2016).

Na základě rozvojového programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na rok 2015, podle § 171 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) lze: *„stát může rovněž poskytovat finanční prostředky na částečnou úhradu, popřípadě krytí nákladů, související s poskytováním jazykového vzdělávání v přípravných intenzivních jazykových kurzech pro žáky-cizince. Žáci-cizinci vzdělávání v přípravných intenzivních jazykových kurzech musí být žáky právnické osoby, která přípravné jazykové intenzivní kurzy zajišťuje, jedná se o aktivitu vykonávanou v rámci činnosti školy.*„(Česko, Zákon č. 561/2004 § 171).

Kostelecká (2013) v rámci svého výzkumu přišla na to, že některé školy žádné speciální jazykové kurzy neorganizují. Došla i k tomu názoru, že rodiny, které jsou finančně zaopatřeny, takovéto jazykové kurzy a doučování českého jazyka poskytují svým dětem soukromě, mimo školu. Mnohdy tyto rodiny nejeví zájem ani o jiné aktivity pořádané školou. V četných případech, samotní učitelé češtiny nabízejí těmto žákům individuální doučování, v rámci svého volné času. Kostelecká zmiňuje některé školy, které v současné době otevírají jazykové kurzy pro žáky- cizince, které probíhají v odpoledních hodinách. Ve své studii naráží však i na názory, že přestože je doučování cizinců velmi důležitá pomoc při začleňování do společnosti, už jen proto, že se rodina s nimi mnohdy neučí, poskytování odpoledních doučování z českého jazyka by mělo být spíše záležitostí neziskových organizací a ne odpovědností školy. Stejný problém se naskytá v souvislosti s jazykovými kurzy češtiny v ranních hodinách, před vyučováním. Někteří jsou toho názoru, že starší děti z druhého stupně základní školy, nebudou chtít opětovně vstávat brzy, kvůli dobrovolné, za to bezplatné aktivitě.

3.2.3 Vzdělávání učitelů zaměřené na integraci cizinců

V České republice existuje pouze malé číslo pedagogických pracovníků, kteří absolvovali nějaký kurz, jehož cílem by bylo zlepšit přípravu pracovníků školských

zařízení na práci s žáky- cizinci. O češtině jako cizím/ druhém jazyku a o tom, jak ho vyučovat a připravovat materiály se mohou pedagogové dočíst na serveru inkluzivniskola (Kurzy pro učitelé, Inkluzivní škola, 2015), zde jsou uvedené kurzy, které mohou učitelé češtiny absolvovat. Mimo jiné soukromá vysoká škola AKCENT College nabízí tříleté bakalářské studium Čestina jako cizí jazyk či kurz Didaktika češtiny jako cizího jazyka pro žáky ZŠ. Karlova univerzita v Praze, nabízí studium navazujícího magisterského programu: Učitelství češtiny jako cizího jazyka.

3.3 Faktory ovlivňující integraci žáků- cizinců

Faktorů bránící integraci může být hned několik. Dítě může po určitou dobu v cizí zemi prožívat období, kdy se nezapojuje do aktivit ani do komunikace, může se rychleji unavit (vlivem nového prostředí, neznámých lidí, komunikace v cizím jazyce atp.), může se mu stýskat po domovině, kde má rodinu a přátele, a proto se může cítit frustrovaně, a v tomto důsledku se pak chová nevhodně- až zlobí. Každý si na nové prostředí zvyká jinak- je to individuální. Někdo se sžívá rychleji, někdo pomaleji. Výše uvedené faktory mohou komplikovat nejen školní, ale především celkovou integraci dítěte. Existuje jich však ještě mnoho dalších a pedagogové by to neměli brát na lehkou váhu, a měli by se o tyto okolnosti.

3.3.1 Jazyk

Radostný (2010) tvrdí, že jednou z nejčastějších problematických oblastí je právě výuka češtiny. Pro žáky- cizince se jedná o velmi náročný dlouhodobý proces, který se promítá do jejich studia a má vliv na jejich výsledky. V knize udává konkrétní příklad, a to při výběru střední školy. Ty v dnešní době už tolik nepřijímají žáky na základě přijímacích zkoušek, ale o to víc se dbá na průměr prospěchu v osmé a deváté třídě. Radostný (2010) se také zmiňuje o práci pedagoga s žákem. V případě, že žák nezná dobře majoritní jazyk, situace se tímto komplikuje. Je třeba totiž věnovat těmto dětem větší péči, pozornost popř. upravovat výukové materiály a přizpůsobit se jim. Část pedagogů tuto situaci řeší tím, že ve svém volném čase děti doučují češtinu. Mnoho pedagogů však rezignuje, a spoléhá na to, že se cizinec daný jazyk naučí a začne

výkladu rozumět. Nedostatek dostupných kurzů češtiny pro cizince tento problém pouze podporuje.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, vyhlásilo na rok 2015 podle § 171 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), rozvojový program ve vzdělávání, který se týká bezplatné výuky českého jazyka, jež je přizpůsobená potřebám žáků- cizinců z třetích zemí. Základem tohoto programu jsou finanční prostředky ze státního rozpočtu, poskytované osobám vykonávajícím činnosti základních škol na částečnou úhradu, nebo krytí zvýšených nákladů, které souvisejí s výukou českého jazyka. Tyto finanční prostředky podle odst. 1 jsou určeny na:

„a) zvýšené náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů, které právnickým osobám vzniknou v souvislosti s poskytováním základního vzdělávání žákům uvedeným v čl. 1 odst. 1,

b) zvýšené výdaje na školní potřeby, na učebnice a na učební pomůcky, další vzdělávání pedagogických pracovníků a činnosti, které přímo souvisejí s rozvojem škol a kvalitou vzdělávání, pokud ke zvýšení těchto výdajů došlo v souvislosti s poskytováním základního vzdělávání žákům uvedeným v čl. 1 odst. 1“ (Česko, Zákon č. 561/2004, § 171).

V dnešní době se po celém světě, snadno každý domluví anglicky. Dle Sieglové (2006) je to jeden z nejvýznamnějších světových jazyků. Poměrně četnou skupinou turistů, v našem případě cizinců žijících v naší zemi, tvoří lidé, jejichž mateřským jazykem je právě angličtina, která se tak stala významnou součástí našeho vzdělávacího systému. Již od prvního stupně základního vzdělávání, je povinný předmět- cizí jazyk, který si žák (zákonný zástupce) může zvolit. Vybrat si může z anglického a německého jazyka. V některých speciálních, soukromých a jazykových školách, má žák na výběr z více jazyků. Anglický jazyk tak v některých případech slouží jako dorozumívací pojitko mezi žákem- cizincem a pedagogem (Bittnerová a kol., 2006, s. 84).

Děti cizinců mohou přijít snadněji do kontaktu s hostitelským jazykem také díky **českým chůvám**, které se o ně doma starají. Chůvy na děti mluví česky, čtou jim české pohádky, dívají se společně s nimi na české programy v televizi, vaří jim česká jídla, slaví s nimi české svátky a předávají jim české tradice, které se v naší zemi dodržují. Suralová (2015) v knize doplňuje, že se chůvy s dětmi učí, chodí do školy na jejich třídní schůzky, navštěvují společně dětského lékaře, případně pomáhají vyřizovat administrativu, která se může týkat zdravotního pojištění dítěte apod. Pokud sloučíme všechny tyto aktivity dohromady, považujeme je za součást vzdělávacího procesu a výchovy, a zároveň jsou také důležitou součástí v procesu začleňování. Suralová v knize popisuje české chůvy, jako pečovatelky zprostředkovávající dětem autentickou českou kulturu (Suralová a kol., 2015, s. 148-149).

Schopnost ovládat jazyk většinové společnosti je jednou z nejdůležitějších cest úspěchu jedince k bezproblémové integraci do dané společnosti. Na základní škole mohou mít tito žáci problémy, a to nejen v hodinách českého jazyka, ale také v sociální oblasti. Negativní školní výsledky nejsou jediné, které by mohly přispívat na život žáků, týká se to především i sociální oblasti. Někteří žáci pak mohou trpět pocitem sociální izolace od ostatních žáků ve třídě, což by mělo za následky nedůvěru k lidem a narušení sebepojetí.

3.3.2 Náboženství

Náš současný pohled na náboženství může být zkreslen nejen tím, že naše země prošla čtyřicetiletým tvrdého komunistického ateismu, a potlačování jakýchkoli svobodných náboženských aktivit v zemích komunistického bloku, ale i tím, že procesu výrazné sekularizace byla vystavena za posledních sto let prakticky celá Evropa. O občanech České republiky je všeobecně známo, že patří mezi nejvíce ateisticky zaměřené a nevěřící jedince v Evropě. Otázkou tedy zbývá, jestli umíme přijímat i jiná náboženství, která nám nemusí být nějakým způsobem blízká a mohou nám připadat moc exotická, ortodoxní apod. Negativních důvodů hledáme hned několik.

K nejvíce debatovanému náboženství současnosti se řadí **islám**. Slovo *islám* znamená naprostou odevzdanost do vůle Boží. Označuje se jako monoteistický,

což znamená věřit pouze v jednoho boha- Alláha. K tomuto náboženství se dnes hlásí asi pětina lidstva, tj. asi 1,2 miliardy lidí. Od středověku je náboženství přítomno i v Evropě a ovlivňuje dějiny i na území dnešní ČR. Nižší počet muslimů u nás, však způsobuje, že se nám toto náboženství jeví stále jako exotické, tvrdí Vojtíšek (Vojtíšek, 2004, s. 301).

V některých západoevropských zemích je součástí vzdělávacího systému, základního vzdělávání i předmět náboženství. V tomto předmětu je především zahrnuta morální výchova, obecné zásady a hodnoty křesťanství, nikoliv věrouka náboženského vyznání (Průcha, 1999, s. 76).

3.3.3 Rodinné prostředí

Průcha (2007) tvrdí že, velký vliv na chování žáka má jeho rodina. Je to jeden z klíčových faktorů úspěšné integrace. Rodiče svým dětem předávají určité kulturní vzorce, které si můžeme představit jako naučená schémata pro jednání v určitých standartních situacích. Velice důležitý je i dobrý vztah mezi rodinou a školou a také spolupráce mezi nimi. Souvisí s tím adaptace a do jisté míry i školní úspěšnost dítěte. Takto shrnuje své výzkumné poznatky Štech (1997).

Děti cizinců mohou často postrádat dostatečnou motivaci k integraci, a proto velmi záleží na podpoře rodiny, na jejím vztahu ke vzdělání a na kulturním, popřípadě i finančním a sociálním kapitálu rodiny. Rodiče mohou působit na své dítě dvojitým způsobem, a to kladným nebo záporným vlivem. V situaci, kdy má rodič zájem o začlenění dítěte do většinové společnosti, snaží se s dětmi mluvit česky anebo mu platí doučování češtiny. Problém ale nastává u rodin, které nejeví zájem o češtinu anebo u rodin, kde jsou rodiče pracovníčně velmi vytíženi. Kostelecká (2013) zmiňuje např. matky samoživitelky a rodiny ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí.

3.3.4 Školní prostředí

V souvislosti s problematikou cizinců na škole je dobré mít na paměti školní klima ve třídě. To má mimo jiné vliv na sociální chování žáků, ale také na jejich motivaci k výkonu, na průběh učení i na učební výsledky. Dobré školní klima působí

nejen na žáky, ale rovněž na psychické rozpoložení učitelů a vedení školy, a na jejich pracovní spokojenost. Kostecká (2013) oslovila některé učitele a ředitele škol, kteří se shodovali v tom, že čeští žáci nemají s cizinci žádný problém. Nesetkali se s šikanou, předsudky ani s jinými xenofobními názory. Učitelé se také domnívají, že dnešní mladá generace se s těmito žáky naopak dobře sžívá- pomáhá spolužákovi- cizinci řešit problémy a orientovat se ve škole. České děti se učí toleranci k odlišnosti a životu v multikulturní společnosti.

Pro učitele zůstává etnicita žáků migrantů neviditelnou. Zpravidla může být na první pohled jasné, že se jedná o cizince s jazykovou jinakostí, ale brzy po příchodu tohoto žáka do české třídy, tato odlišnost pro učitele mizí. Podle Jarkovské pedagogové tvrdí, že k takovým žákům přistupují úplně stejně jako k těm, co se v Čechách narodili (Jarkovská, 2015, s. 168).

4 Postoje a předsudky k cizincům

4.1 Předsudek, generalizace, stereotyp

Velký sociologický slovník (1997), definuje postoj jako „*relativně ustálený sklon jedince chovat se v určité situaci určitým způsobem, případně reagovat pozitivně nebo negativně na podněty s takovou situací spjaté*“ (Winkler a kol., 1997 dle Leontiyeva, 2009).

Předsudek neboli zaujatost vyplývá z hodnotových vzorců chování, z tradic a zvyků, z vlastních zkušeností, z informací či dezinformací, z nevědomosti a ze sociální percepce¹⁰. Podle Šiškové (2001) se své hodnoty učíme již od malička a přejímáme je z naší rodiny a naší společnosti. Naši Rodiče, prarodiče a společnost nám ukazují co je správné a co naopak není. Patří sem i naše kultura, náboženství a jak je již uvedeno výše, naše tradice a zvyky. Společnost nám určuje kritéria, podle kterých se máme řídit. Většinou je naše hypotéza o lidech, ovlivněna právě hodnotami a my tak mnohdy vyvozujeme závěry na základě naší předpojatosti.

---

¹⁰ Vnímání

Ráda bych se vrátila ještě k samotnému pojmu předsudek. Předsudek je soud založený na nedostatečných informacích. Zde je však na místě otázka, co jsou dostatečné informace. Člověk totiž téměř nikdy nemá úplné vědomosti o věcech, na které si potřebuje utvořit svůj názor, a ani je mít nemůže, protože jeho časové i jiné zdroje jsou omezené.

Důležité je, si také vysvětlit co znamená Generalizace neboli zobecňování. V případě, kdy budeme tvrdit, že např. *Italové jí těstoviny* nebo *Francouzi mají dobré víno*, nikomu tím neubližujeme. Generalizace však má více podob a může začít vadit tehdy, když soudíme někoho na základě jednoho rysu, jako je např. barva kůže, oblečení, momentální chování apod. Ubližujeme druhému člověku, a to tím, pokud ho označíme jako příslušníka k určité skupině a odsoudíme ho anebo ho dokonce pokládáme za méněcenného. Generalizace je tedy poněkud nebezpečným jevem, ale někomu poskytuje tzv. „rychlý náhled na svět“ a proto je tu odjakživa (Šišková, 2001, s. 14-15).

Etnický předsudek je negativní vztah k etnikům, který vychází z chybné generalizace. Tuto antipatii lze pociťovat nebo vyjádřit. Může být namířena proti skupině jako celku, anebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny (Leontiyeva, 2009, s. 27).

Protože používáme předsudky a stereotypy často nevědomě, může to mít za vliv vysokou bariéru mezi námi a cizinci, kteří žijí vedle nás. Může dokonce dojít k nepřiměřené reakci a k velkému nedorozumění případně až konfliktu. Konflikt, jak je všeobecně známo, narušuje harmonické soužití. Pokud bychom měli všichni stejnou minulost, kulturu, tradice, jazyk a náboženství, komunikační proces by byl relativně snadný. Pocházíme však z nejrůznějších koutů světa, máme odlišné představy, přání, očekávání a zkušenosti.

Postoje a názory k jedincům minoritních skupin, mohou být tolerantní či netolerantní. Přitom je třeba vzít v potaz, že otázka tolerance nemůže představovat pouze jednosměrný proces. Naopak žádoucí jsou vzájemné tolerantní vztahy jak mezi

majoritou, tak jednotlivými minoritami (Turková, 2006, s. 10). Vzájemně se poznávat, navazovat bližší kontakty a neizolovat, by mělo být oboustranné. Tolerance pouze nestačí.

4.2 Rasismus, xenofobie, diskriminace

Vedle předsudku a stereotypu se s politováním musíme zabývat i dalšími třemi navzájem propojenými pojmy, rasismem, xenofobií a diskriminací. Tyto tři slova tvoří dohromady vyústění sporu, konfliktu mezi námi a jinými jedinci z odlišných etnik, v různých stupních intenzity. Rasismus jako ideologie představuje fyzickou a duševní nerovnost lidských ras, rozhodujících se na základě rasových rozdílů, které souvisí s odlišností kultury, historie, náboženství apod. Bohužel rasismus provází náš svět od nepaměti.

Xenofobie (z řeckého *xénos*- příchozí, a *fóbos*- bázeň, úzkost), je podle Frištenské (1998) spojena s velmi silným heterostereotypem¹¹ a tím i autostereotypem¹². Je základem různých nenávistných ideologií, jako je rasismus, šovinismus, antisemitismus, nacionalismus, fašismus apod. (Šišková, 1998, s. 12). Xenofobie je psychologickým stavem strachu, který pocítujeme vůči lidem z jiných etnik a kultur, lidem jinak vypadajícím- lidem jiné pleti apod. Podle Burjanka (2001) mezi činitele posilující xenofobní tendence patří především masivní migrace obyvatelstva, socioekonomická změna, nacionalismus, nejistota ve společnosti, existence a síla pravicových hnutí. Xenofobie může mít také několik stupňů intenzity. Nebezpečnou se stává v případě, zavládne-li generalizace a celé skupiny např: Romové, sudečtí Němci, jsou „ocejchovány“ způsobem MY kontra ONI. Správně by to mělo být MY a ONI.

Úryvek z knihy „*Tati, co je to rasismus*“ (Jelloun, 1999, s. 11): „**Rasismus** je dosti rozšířené chování, které se objevuje v každé společnosti a které se v některých zemích stalo bohužel běžnou záležitostí, protože se stává, že si ho neuvědomujeme.

---

¹¹ Způsob posuzování jiných na základě tradice své etnické či národnostní skupiny

¹² Způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny

Je založen na nedůvěře, a dokonce na pohrdání lidmi, kteří mají jiné fyzické a kulturní rysy, než jsou ty naše.“

Rasa je antropologický termín, který se vztahuje k druhové odlišnosti lidských plemen. Rasismus je ideologie, která vychází ze strachu z cizího (xenofobie). Všechny rasové teorie trpí představou, že lidstvo je rozděleno na tzv. nižší a vyšší rasy.

Tuto ideologii pracovně rozděluje Frištenská (1998) na „měkký“ a „tvrdý“ rasismus. „Měkký“ rasismus je nevyhraněný a skrytý společenský postoj. K tomu se váží slova jako *vylučování, omezování, rozlišování*. Způsob projevu tedy nevzniká pomocí organizačního seskupení nebo společenské organizace. Na druhé straně „tvrdý“ rasismus je agresivní podoba tohoto postoje, jež se projevuje obdobnými veřejnými ideologiemi, např. fašismus, šovinismus, nacionalismus, apertheidu apod. Je to druh rasové nenávisti a projevy jsou na první pohled zřejmé. Co se týká projevů „tvrdého“ rasismu, Frištenská (1998) použila tyto termíny: *ničení, zášť, hanobení, podněcování, vyhrožování a rasové násilí* (ve smyslu fyzického násilí). Pokud jde o „měkkí“ rasisty, často s projevy tohoto typu hluboce nesouhlasí, ale staví se do role tzv. „*mlčící většiny*“ a proti těmto hrůzným agresivním projevům nebojují (Šišková, 1998, s. 13).

Mezi produkty rasismu také patří rasová **diskriminace**. Je to případ tzv. sociální diference. Jde o proces odlišování a vnímání rozdílu a následně jeho výsledku. Jedná se zejména o rozlišování jedinců nebo skupin na základě jejich příslušnosti k určité biologické (rasové) či sociální (profesní, politické, náboženské) kategorii. Dochází i ke znevýhodňování těchto jedinců oproti druhým.

Rasová diskriminace může mít mnoho podob. Frištenská (1998) tvrdí, že zahrnuje dva druhy chování. Na diskriminaci úmyslnou, a diskriminaci strukturální. První příklad chování je vědomé chování směřující k jednotlivému příslušníku diskriminované skupiny s konkrétním obsahem, jako je např. upírání určitého zaměstnání. Ve druhém případě se jedná o chování neúmyslné diskriminace určité znevýhodněné skupiny lidí. Jako příklad je zde uveden náš vzdělávací systém, který nebere v potaz jazykové prostředky Romů.

S diskriminací se nejvíce můžeme setkat ve školství, na trhu práce, v přístupu k veřejným službám apod. V tomto případě může nakonec dojít až k celkové sociální exkluzi neboli vyloučení, tvrdí Leontiyeva (2009). Mareš (2000) uvádí, že sociální exkluze je pro diskriminačně postižené jedince chápána, jako způsob života zbavený nejen komfortu a životních šancí běžných v majoritní společnosti, ale především omezení v jejich rozhodování o vlastním životě. Sociální exkluze je tedy závažným problémem (Mareš, 2000, s. 293). Podobné tvrzení má i Leontiyeva (2009), která dokládá, že pokud je někdo diskriminován, v rámci etnika, ve více oblastech svého života, je mu bráněno v legálním přístupu na trhu práce, přístupu k sociálnímu a zdravotnímu zabezpečení, při jednání na úřadech, poté je jeho život omezen a negativně ovlivněn.

5 Interaktivní dimenze sociální integrace

Projevem této dimenze sociální integrace cizinců je především navazování sociálních kontaktů se členy většinové společnosti. Tím myslíme vztahy blízké, neformální a intimní- primární vztahy, jejichž typickým příkladem jsou smíšená manželství příslušníků a příslušnic majoritní a minoritní populace. Dalším, pro sociální integraci neméně významným typem vztahů, jsou vztahy méně blízké. Zde se jedná o vztahy na neformální úrovni (např. přátelé, známí, sousedé), popřípadě o vztahy určitou měrou formalizované, respektive institucionalizované (např. dobrovolnictví v různých spolcích a organizacích).

Společenské vazby s domácí populací hrají významnou roli v počátečním adaptačním období. Faktory, které ovlivňují navazování kontaktů a kvalitu přátelských vztahů jsou jazykové znalosti a nedostatečná prvotní orientace v neznámém prostředí. Pořízková (2009) v kapitole s názvem: *Privilegování „druzí“ aneb sociální integrace cizinců z vyspělých zemí*, zajímavě zpracovala pohledy Čechů, které se týkají právě sociálního kontaktu s Českými občany a cizinci. Z pohledu tedy českého občana, naše majoritní společnost cizincům pomáhá, v osvojování jazykových dovedností, v rozšiřování českých sociálních sítí, a také s orientací v českém prostředí. Pořízková se zde zmiňuje i o částečné integraci, kdy se cizinec několik let pohybuje pouze

v cizineckých a krajanských sítích a má tak omezenou možnost navázat bližší kontakt s majoritní populací. Uvádí to na příkladu v oblasti pracovního trhu, kde cizincovo pracovní kolektiv tvoří pouze zahraniční pracovníci. Částečná integrace může být nechtěná a daná bariérami integrace. Může být však i záměrná, kdy si cizinec sám zvolí, pokud chce být separován od většinové společnosti. Tuto integraci zde Pořízková (2009) pojmenovává jako integraci selektivní (Rákoczyová, 2009, s. 78).

5.1 Přístupy minority k majoritě a obráceně

Měli bychom si klást otázku, zda a do jaké míry se děti migrantů mají přizpůsobit vzdělávání na českých školách a povaze pedagogického procesu v nich, nebo zda se obojí má přizpůsobit těmto dětem a jejich potřebám. Bavíme se tedy o míře a hranicích vzájemného přizpůsobení obou stran, který se může od sebe výrazně lišit. Integrační strategie, které si volí jednotlivé rodiny migrantů od hostitelského státu, jsou individuální. Berry (2003 dle Mareš, 2015) schematicky rozlišuje čtyři významné typy strategií migrantů: asimilaci, integraci, separaci a marginalizaci. Asimilaci jsme se již zabývali. Integraci se budeme věnovat v jiné kapitole.

Separaci definuje slovník cizích slov (Separace, SCZ. ABZ. CZ, 2016), jako oddělování, nebo izolování minoritní společnosti od majoritní. Migranti se shlukují s jedinci stejné národnosti a kultury. S tím souvisí i problém v jazykové bariéře mezi minoritou a majoritou. Tito lidé nenachází potřebu v tom, si osvojit hostitelský jazyk.

Slovník cizích slov (Marginalizace, SCZ. ABZ. CZ., 2016) vymezuje pojem marginalizace takto: „v *humanitních vědách postupné odsouvání jednotlivců nebo skupin na okraj společnosti, vylučování (exkluze) z majoritního společenství.*“ Mareš (2015) se v knize zmiňuje o tom, že stranění se migrantů od české komunity nebývá jen kvůli rozdílným kulturním hodnotám, tradicím a společenským vztahům, ale velká většina z nich pochází z velice chudých vrstev a tak se koncentruje ve slamech a ghettech. Migranti vzájemně sdílí svou izolaci od okolního světa, jelikož nenalézají smysl ani motivaci ve společném životě s většinovou společností. S tím souvisí i proces vzdělávání. Cizinci nejsou nebo nechtějí být dostatečně informováni o tom, jak celý

system vzdělávání v České republice funguje, a tak mnohdy dochází k nevhodnému výběru školy pro dítě (Jarkovská a kol., 2015, s. 171).

5.2 Sociální izolace a asimilace

Sociální izolace neboli v našem případě lze říci národní diference anebo sociální exkluze je podle Navrátila (2003) proces, prostřednictvím něhož jsou lidé odtrženi na významnou dobu v životě od institucí a služeb, sociálních sítí a rozvojových příležitostí, které má mít k dispozici většina obyvatel ve společnosti. Tento proces je tedy velice zásadním problémem v životě těchto etnických příslušníků (Navrátil a kol., 2003, s. 34).

Pocit sounáležitosti se společností patří k základním prvkům integrace. Děti se navíc většinou v nové kultuře adaptují o něco snadněji než jejich rodiče a to má za následek pokles společně tráveného času a společných zážitků rodiny. Suralová (2015) doplňuje i jiné důvody proč dítě může přijít snadněji do kontaktu s hostitelským jazykem než rodič, a to díky českým chůvám, školám a vrstevnické skupině. Ve všech zmíněných skupinách a organizacích se totiž mluví plynule česky. Rodiče naopak tráví většinu času v komunitách, v nichž je kontakt s českou majoritou omezen. Suralová to uvádí na vztahu zákazník- prodávající. V tomto případě stačí při konverzaci pouze omezená a základní slovní zásoba, a to je pro rodiče dostačující. Dítě tedy mnohdy funguje jako překladatel a mediátor. Někdy se stává, že na dítě přechází řada povinností spojených s komunikací s úřady a zastávají tím roli tlumočnicka rodiče (Jarkovská a kol., 2015). V tomto případě značně trpí rodičovská autorita a vztah rodič- dítě je značně nabourán, tvrdí Lidická (Adaptace na cizí kulturu aneb co prožívají přistěhovalci, Rodiče vítáni, 2012).

6 Česká republika jako nový domov

6.1 Výchova dětí a mládeži k vzájemné toleranci

Podle Akademického slovníku cizích slov (2000) pojem tolerance označuje postoj respektování cizích názorů a přesvědčení a také trpělivost. V oblasti národnostních menšin znamená **tolerance** pasivní či dokonce aktivní respektování,

uznání a ocenění kulturních, sociálních a psychologických odlišností cizinců. Je opakem pojmů rasismus a diskriminace uvádí Vávra (Buchtelová a kol., 2000, dle Leontiyeva, 2009)

Pokud chceme děti a mládež vychovávat k toleranci, znamená to, že si přejeme ovlivňovat jejich postoje. Postoj člověka k určité osobě, v našem případě etniku. Postoje se podle Široňové (1998) utvářejí v procesu sociálního učení. Vznikají ze zkušeností (např. setkání s milou osobou), ze sociální komunikace (např. děti jsou ovlivněny názory rodičů), z modelů (dítě se chce někomu podobat a tak se identifikuje), a z institucionálních faktorů (jako jsou společenské instituce, církve, politické strany). Široňová (1998) doplňuje, že obrovským podílem na vliv postojů mají masmédiá. Mezi rozhodující faktory patří i vlastnosti jedince (inteligence, sugestibilita¹³) (Šišková a kol., 1998, s. 128).

Široňová (1998) se v kapitole Výchova k toleranci zabývá i návrhem postupu při výchově k rasové snášenlivosti. Návrhy postupů rozdělila následujícím způsobem:

1) Vést dospívajícího jedince k ujasnění vlastních postojů a názorů vůči jiným národnostem a rasám. Nejvhodnější postup pro navození pozitivní atmosféry je beseda. Nejprve se využívá metody „brainstorming“ nebo dotazník, kdy se jedinec individuálně zamyslí nad daným tématem, poté své názory sdílí ve dvojici. Teprve pak následuje skupinová prezentace názorů. Tato technika se nedá nikdy dopředu naplánovat. Podstatné však je, aby měli dospívající jedinci vlastní postoj, počítali s rozdílnými názory a uměli je přijímat a zacházet s nimi. Také je třeba počítat s tím, že tuto techniku provádíme vícekrát a nemůžeme ji brát jako jednorázovou akci. Účinek by byl pak nulový.

2) Informovat mládež o etniku, které je nejvíce zajímá nebo se kterým má problém.

3) Jak již bylo uvedeno výše, uspořádat sérii besed, které vedou k přiblížení národnostních menšin a k jejich porozumění. Sestavit také soubor seminářů pro učitele (Šišková a kol., 1998, s. 129).

---

¹³ ovlivnitelnost dítěte

6.2 Cesta za lepším životem

Ve své práci Suralová (2014) pokládá otázku, co si vlastně cizinci, konkrétně Vietnamci, představují pod pojmem lepší život v České republice. Vietnamští migranti, kterých se tázala, tento termín spojují především s lepšími pracovními a ekonomickými podmínkami a vyšším výdělkem oproti Vietnamu. Již od devadesátých let se u nás Vietnamci věnují obchodu a podnikání. Vznikají nové velkoobchody a tržnice. Vzhledem k odlišnosti prostředí, ze kterého Vietnamci pocházejí, jsou znát jejich obavy a nedůvěra k oficiálním institucím. Oddělenost Vietnamské komunity od Čechů nastává z důvodu jazykové bariéry, která mezi těmito dvěma tábory panuje. Dalším z důvodů může být obava českého lidu o své zdraví. Podle Kocourka (2001) mají Češi často strach, že k nám přijíždějí vietnamští občané, u kterých není prověřeno, že jsou v dostatečné zdravotní kondici a mohou být tak zdrojem nějakých exotických chorob (Šišková a kol., 2001, s. 105).

Rákoczyová (2009) svým výzkumem zjistila, že přistěhovalci ze třetích zemí považují za svůj domov jak Českou republiku, tak i zemi, z níž pocházejí. Vazba na dvě země může znamenat dva domovy. Na druhou stranu u některých přistěhovalců to může vyvolat pocit separace až ztráty domova- cizinec má pocit, že nikam nepatří. Aby byla Česká republika označena za domov, záleží také na době působení. Pokud se zde přistěhovalec usadí na krátkou chvíli, bere tuto zemi jako přestupnou stanici (Rákoczyová a Trbola, 2009, s. 239-240).

Domov je každodenní život, ve kterém máme své blízké a přátele, kde pracujeme a trávíme volný čas. Je to místo, kde se dokážeme domluvit a především se cítíme bezpečně. Je jen na nás, abychom své spoluobčany poznali blíže a umožnili jim tak snáz se začlenit mezi nás, ať už jsou vietnamského, ruského či jiného původu. Měli bychom chtít, aby se u nás cítili dobře a v pokud to jde, poskytnout jim pomocnou ruku.

III. PRAKTICKÁ ČÁST

7 Metodologie výzkumného šetření

7.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak se adaptují ve školním prostředí děti-cizinců, jaké problémy je mohou v tomto procesu provázet, a jakých výhod se jim dostává od státu a školského vedení. Práce také zjišťuje subjektivní pohledy těchto žáků, které jsou realizovány prostřednictvím hloubkových, skupinových, polo-strukturovaných rozhovorů. Rozhovory se zaměřují především na jejich původ a s tím spojené kulturní odlišnosti, školní a rodinné zázemí, vzájemné styky mezi vrstevníky majoritní společnosti, zájmové aktivity, a celkovou spokojenost v naší zemi. Praktická část má za úkol dokreslit teoretickou část především reálnými výpověďmi žáků-cizinců druhého stupně základní školy v Mariánských Lázních.

Dalším cílem tohoto výzkumného šetření, bylo pomocí polo-strukturovaných rozhovorů, zmapovat pedagogické zkušenosti s žáky- cizinci se kterými přijdou pedagogové do bližšího kontaktu. Jedná se převážně o třídní učitelé a učitelé češtiny našich respondentů.

Na základě výše zmíněných cílů byly položeny tyto dvě výzkumné otázky:

Pro žáky- cizince:

Jak se adaptují ve školním prostředí děti cizinců a jaké problémy je mohou v tomto procesu provázet?

Výzkumná otázka byla dále rozložena do několika specifických podotázek:

1. *„Víš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?“*
2. *„Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti po příbuzných?“*
3. *„Líbí se ti tady v Čechách? Jsi spokojený/á? Jací se ti zdají Češi?“*
4. *„Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“*
5. *„Jak se učíš, nebo ses naučil/a česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině, rozumíš?“*

6. „Líbí se ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočnicka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?“

Pro pedagogy žáků- cizinců:

Jaké jsou subjektivní pedagogické zkušenosti s žáky- cizinci ve školním prostředí?

Výzkumná otázka byla dále rozložena do několika okruhů specifických podotázek:

1. „Je mezi Vámi a žákem- cizincem jazyková bariéra?“

„Potřebují podle Vás tyto žáci ve Vaší třídě nějakou speciální péči ve vzdělávání?“

„Máte pocit, jako pedagog, že jsou na vás kladeny nějaké specifické nároky, tady ve škole, konkrétně ve vaší třídě, kde je žák- cizinec/ jsou žáci- cizinci?“

2. „Z vaší pohledu, z pohledu pedagoga, jaké jsou ve třídě vztahy mezi dětmi cizinců a dětmi českými?“

„Jak dobře spolupracují se školou nebo s třídní učitelkou rodiče těchto dětí? Mají zájem navázat bližší kontakt se školou?“

„Vnímáte názory rodičů ostatních majoritních dětí ve třídě, na žáky- cizince? Jsou pozitivní, negativní, nebo se rodiče doposud nevyjádřili?“

3. „Kdybyste měla shrnout nějaké rozdíly v tom, učit třídu etnicky stejnou a jinou, našla byste nějaké?“

„Z důvodu stále sílící migrace, nebráníte se tomu vzdělávat tyto žáky i nadále a to i v širším měřítku?“

7.2 Výzkumná metoda

Jako nejvhodnější metodu, kterou lze sledovat cíl výzkumného šetření, byla zvolena kombinace metod kvalitativního a kvantitativního přístupu. Základ je tvořen kvalitativní metodou, kdy pomocí hloubkových rozhovorů s žáky- cizinci a následně s jejich učiteli, budou data zpracovaná ve výsledcích výzkumného šetření spolu s prvky kvantitativní metody, kdy na základě rozborů těchto rozhovorů, budou vytvořeny tabulky z deskriptivní statistikou. Na základě výpovědí respondentů, tak bude pozorovatelná rozdílnost či podobnost jejich subjektivního vnímání v kontextu výzkumných otázek. Mnohočetné kazuistické studie a doslovné rozhovory jsou umístěné v příloze 1 a v příloze 2.

7.3 Organizace výzkumného šetření a metoda získání a zpracování dat

Organizace výzkumného šetření byla nejdříve realizována na Městském úřadě v Mariánských Lázních, kde byly od vedoucí odboru školství poskytnuty potřebné informace o tom, kolik dětí a jaké národnosti jsou na základních školách v Mariánských Lázních. Po té autorka prostřednictvím e-mailu kontaktovala ředitele jednotlivých škol a představila jim sebe a svůj výzkum v rámci bakalářské práce. Raději s předstihem, než začala provádět výzkum, si s nimi domluvila osobní setkání, kde se domluvil termín a vhodný výběr kandidátů pro rozhovor s dětmi- cizinci a jejich učiteli. Ve městě sídlí tři základní školy. Na jedné z nich je jeden žák- cizinec a to dívka, která by nedokázala poskytnout rozhovor, jelikož má těžkou mentální retardaci. Proto autorka práce, výzkum směřovala pouze na dvě základní školy v Mariánských Lázních, které jsou zároveň největší co se prostoru a kapacity dětí týče.

Na začátku realizace rozhovorů autorka probandům poděkovala, představila sebe, svůj výzkum bakalářské práce a upozornila je na to, že nebudou v práci jmenováni. Švaříček, Šedřová a kol. (2007) poukazují na nutnost vnímat výzkum v souvislosti s etickými principy. Mezi základní řadíme otázku důvěry a informovaného souhlasu. Proto nejsou v práci užita reálná jména, ale pouze iniciály ze jmen respondentů. Probandi byli také upozorněni na metodu zaznamenání rozhovoru (zvukový záznam), který tak ulehčí rychlejší přepis do elektronické podoby. Souhlas

se zvukovým záznamem potvrdili pouze žáci a někteří učitelé. Jeden pedagog odmítl audio záznam, zaznamenávání rozhovorů tak proběhlo pomocí těsnopisu.

Rozhovory s žáky se uskutečnily ve dvou schůzkách, jelikož se výzkum týkal dvou škol. Na každé schůzce byli vždy přítomni všichni žáci smlouvené vedením školy. Na prvním setkání to bylo žáků pět z jedné školy, a na druhém setkání zase tři žáci z druhé školy. Díky této zkušenosti skupinového rozhovoru může autorka říci, že žáci-cizinci, byli uvolnění a komunikativní, než v případě, že by s ní seděl každý žák sám. Setkání se uskutečnilo v relaxační místnosti a v kanceláři výchovné poradkyně školy. Během rozhovoru nebyl v místnosti žádný člověk, který by nijak nesouvisel s výzkumem.

Rozhovory s učiteli probíhaly jednotlivě v kabinetech a ve sborovnách. Z důvodu nedostatečného času ze strany pedagogů se rozhovor uskutečnil před vyučováním anebo během velké přestávky.

V průběhu organizace výzkumného šetření, autorka také navštívila Městský úřad v Mariánských Lázních, kde se uskutečnila beseda s názvem: „*Spolu nebo vedle sebe? Cizinci, menšiny a „našinci“ (nejen) v Mariánských Lázních*“, kde byl hostem pan Mgr. Petr Hála, ředitel střediska ÚJOP¹⁴ v Mariánských Lázních. Toto středisko je velice důležité, jelikož dva naši respondenti, zde dochází na doučování z českého jazyka.

7.3.1 Výběr výzkumného vzorku

Výzkum byl směřován na osm dětí ze dvou základních škol v Mariánských Lázních. Pro výzkum byly zvoleny děti z druhého stupně, z důvodu snadnější komunikace mezi tazajícím a žákem. Starší žák se může v jistých situacích vyjadřovat lépe a rozsáhleji, což je pro práci přínosem. Otázky pro to byly směřované tak, aby byly pro žáka-cizince druhého stupně srozumitelné. Jednalo se o děti z Moldavska, Rumunska, Ruska, Vietnamu, Pákistánu a Sýrie. Dva žáci byli z Moldavska, a jedna žákyně a jeden žák z Vietnamu. Zbytek byl po jednom počtu. Jedná se o děti, které se nenarodily v České republice, ale určitou dobu svého života strávily v místě, odkud pochází větší část jejich rodiny. Výzkum se týká dětí, které nemají češtinu jako svůj

---

¹⁴ Univerzita Karlova v Praze, Ústav jazykové a odborné přípravy

hlavní jazyk, ale zároveň se mezi tázanými objevují i ti, kteří rozumí a mluví plynulou češtinou, což je zapříčiněno delším pobytem na území České republiky.

Druhá část výzkumu byla zaměřena na čtyři učitelé dvou základních škol v Mariánských Lázních, kteří jsou, nebo byli třídními učiteli nebo učiteli češtiny žáků-cizinců.

8 Výsledky výzkumného šetření

8.1 Případová studie 1 (žáci- cizinci)

Tato případová studie 1 obsahuje krátkou charakteristiku jednotlivých respondentů spolu s tabulkami deskriptivní statistiky, které se vážou k základním výzkumným otázkám. Anonymita probandů je zachována. Pro lepší přehlednost v textu, byly zvoleny iniciály ze jmen žáků.

Proband 1

A. T. je dvanáctiletá dívka, která chodí do 6. třídy základní školy v Mariánských Lázních. Dívka pochází z Vietnamu. V České republice a konkrétně v Mariánských Lázních bydlí od svých dvou let. Rodiče respondentky jsou podnikatelé, vlastní hernu. Oba rodiče jsou Vietnamského původu. Dívka má mladší sestru. Obě žijí společně s rodiči. Rodiče vyznávají náboženství Budhismus. Dívka chodí do základní umělecké školy na klavír a zpěv.

Respondentka působila velice vstřícně a klidně, až introvertně. Dívka nosí brýle a je drobné postavy. Česky mluví velice dobře, jelikož měla od malička doučování. A. T. se vyjadřuje velmi dobře a srozumitelně. Češtinu se také naučila ve škole, kde s ní všichni mluví majoritním jazykem. Rodiče nemluví příliš dobře česky, nemají zájem se to naučit.

Proband 2

P. P. je čtrnáctiletý chlapec, který chodí do 6. třídy základní školy v Mariánských Lázních. Chlapec pochází z Vietnamu. V České republice bydlí dva roky. Rodiče žáka jsou podnikatelé, vlastní obchod s oblečením. Oba rodiče jsou Vietnamského původu. Chlapec má staršího bratra a oba žijí společně s rodiči ve městě Mariánské Lázně. Rodiče vyznávají náboženství Budhismus. P. P. hraje fotbal a chodí plavat do místního městského bazénu. Jeho oblíbené předměty ve škole jsou matematika a fyzika.

Respondent je tichý, plachý a působil pokorně. P. P. mluví velmi tiše a česky moc dobře neumí. Rodiče umí základní češtinu pro chod podnikání a pro návštěvu u lékaře či administrativní záležitosti.

Proband 3

A. B. je šestnáctiletý chlapec, který chodí do 9. třídy základní školy v Mariánských Lázních. Žák pochází z Moldavska. V České republice je teprve jeden rok. Matka je pekařka a otec je sochař. Oba rodiče pochází z Moldavska. Chlapec má mladšího bratra a oba žijí společně s rodiči ve městě Mariánské Lázně. Rodiče poměrně dobře ovládají češtinu, ale dorozumívají se i pomocí ruštiny, jelikož ta je ve městě velice využívaná. Celá rodina vyznává náboženský směr Křesťanství. Respondent chodí na aikido a chce chodit na basketball.

Respondent působil velice suverénně až odměřeně. Neumí moc dobře mluvit česky, a jelikož nemá rád školu, tak ani nemá velký zájem o učení. Autorka se domnívá, že je to spojené s tím, že není v České republice dobrovolně, jelikož větší část života prožil v Moldavsku, kde má spoustu přátel a hlavně rodinu. To všechno se odráží na jeho prospěchu a kázni ve škole.

Proband 4

S. S. je sedmnáctiletá dívka, která chodí do 9. třídy základní školy v Mariánských Lázních. Pochází ze Sýrie. V České republice je od svých pěti let. V Mariánských Lázních žije od dvanácti let. Dívka bydlí pouze s matkou, otec zemřel, když jí bylo osm měsíců. Rodina vlastní rychlé občerstvení s kebabem. Dívka má dohromady 7 sourozenců. Její 3 starší sestry žijí v Německu, jsou již vdané a mají své rodiny. V Mariánských Lázních bydlí další 4 sourozenci. S. S. je nejmladší z rodiny. Matka pochází ze Sýrie. Rodina vyznává náboženský směr Islám. Dívka by chtěla po základní škole jít na střední odbornou školu obchodní v Plzni. Žákyně hraje florbal za školu, hraje závodně fotbal, házenou a vybíjenou. Nějakou dobu hrála také tenis. Je velkým příznivcem sportu.

Dívka je velice všestranná. Je to premiantka třídy. Působí přátelsky, je příjemná a komunikativní. Česky mluví velice dobře. Matka ovládá češtinu pouze pro chod restaurace.

Proband 5

D. A. je šestnáctiletý chlapec, který chodí do 8. třídy základní školy v Mariánských Lázních. Pochází z Rumunska. V České republice je pouze jeden rok. Matka pracuje ve skladu s kabely, otec dělá údržbáře na poliklinice. Otec je původem Slovák, matka pochází z Rumunska. Žák má staršího bratra a sestru. On a starší bratr žijí společně s rodiči v Mariánských Lázních. Sestra žije sama v Plzni. Rodina vyznává náboženský směr Křesťanství. Chlapec má spoustu příbuzných z Rumunska, kteří nyní žijí v České republice. D. A. se po základní škole chystá na učňovskou školu, obor kadeřník. Rád by studoval v Plzni, kde žije jeho sestra. Chlapec dříve dělal karate a hrál fotbal. Nyní dělá box a chodí plavat do místního městského bazénu.

Respondent byl velice komunikativní a aktivní. Chlapec česky poměrně rozumí, a snaží se mluvit. Jeho otec mluví česky, matka umí méně.

Proband 6

S. A. je čtrnáctiletá dívka, která chodí do 8. třídy základní školy v Mariánských Lázních. Pochází z Palestiny, kde se také narodila. Po narození dívky, se rodina rozhodla přestěhovat do České republiky. Otec je zlatník a vlastní zlatnictví. Matka ve zlatnictví pomáhá. Otec je Palestinec, matka Češka. Otec češtinu ovládá. S. A. má sestru a bratra. Všichni žijí pohromadě. Rodina vyznává náboženský směr Islám. Žákyně chodila na karate a na judo. Momentálně nechodí na žádný kroužek. Ráda čte knihy v češtině a angličtině. Ve škole jí baví dějepis, ruština a matika. Má zájem učit se latinsky pro své budoucí povolání. Po základní škole by ráda šla na zdravotní lyceum v Plzni. Chtěla by se stát doktorkou.

Dívka je premiantkou třídy. Moc hezky se vyjadřuje. Je cílevědomá a sebejistá.

Proband 7

K. V. je čtrnáctiletý chlapec, který chodí do 8. třídy základní školy v Mariánských Lázních. Pochází z Ruska. V České republice a v Mariánských Lázních je již devátým rokem. Otec pracuje na stavbě a matka vlastní obchod s ruskými potravinami. Oba rodiče pochází z Kazachstánu. Matka češtinu ovládá, otec ne moc dobře. K. V. má staršího bratra, oba žijí s rodiči ve městě Mariánské Lázně. Rodina je bez náboženského vyznání. Žák chodil na pink ponk a na řecko-římské zápasy. Ve škole ho baví dějepis, přírodopis a občanská výchova. Zajímá ho Japonština, jelikož chce jít po základní škole na jazykovou školu.

Respondent na mě působil poněkud zmateně a zbrkle. Je však veselé povahy, plný optimismu. Byl přívětivý a ochotný odpovídat.

Proband 8

J. M. je patnáctiletý chlapec, který chodí do 9. třídy základní školy v Mariánských Lázních. Pochází z Moldavska. V České republice je od svých dvou let. Žije sám s matkou. Matka pracuje jako pomocná síla v kuchyni. Je rozvedená. Otec žije v Moldavsku. S chlapcem se nestýká. Matka také pochází z Moldavska. Matka ovládá češtinu kvůli práci. Je sama, nemá stálého partnera. Rodina nevyznává žádné náboženství. Žák dříve chodil na fotbal, nyní nedělá žádný sport ani jiné koníčky. Do budoucna by si chtěl vylepšit angličtinu.

Respondent na mě působil velice odměřeně. Není příliš komunikativní, nechtěl se moc vyjadřovat. Neměl zájem o rozhovor. Vhod mu ale přišla volná hodina v době rozhovoru, k čemuž se přiznal.

8.1.1 Shrnutí výsledků v tabulkách

Respondenti	Za jakým účelem se přestěhovala respondentova/respondentčina rodina do České republiky?
A. T.	Lepší poptávka po pracovním trhu než ve Vietnamu; rodiče zde podnikají (vlastní hernu)
P. P.	Lepší poptávka po pracovním trhu; rodiče zde podnikají (vlastní obchod s oblečením)
A. B.	Lepší poptávka po pracovním trhu
S. S.	Dobrá příležitost k tomu, žít šťastnější život než by rodina žila v Sýrii; rodina také vlastní restauraci s rychlým občerstvením
D. A.	Lepší poptávka po pracovním trhu
S. A.	Rodiče podnikají (vlastní zlatnictví)
K. V.	Rodina se bála, že starší bratr našeho respondenta půjde v Rusku na vojnu, kde je povinná branná povinnost; rodina vlastní obchod s ruskými potravinami
J. M.	Matka respondenta zde dostala lepší nabídku práce než v Moldavsku

Respondenti	Považuje respondent/ka Českou republiku za svůj domov?
A. T.	ANO
P. P.	ANO
A. B.	spíš NE
S. S.	ANO
D. A.	spíš NE
S. A.	ANO
K. V.	ANO
J. M.	ANO

Respondenti	Má respondent/ka v České republice nějaké přátele?
A. T.	ANO i z jiných koutů České republiky
P. P.	ANO, ale pouze ve městě
A. B.	ANO, ale v Moldavsku jich má daleko více
S. S.	ANO ve třídě má tři nejlepší kamarádky, a zároveň má spoustu přátel i mimo školu
D. A.	ANO má spoustu přátel, kteří ho uznávají
S. A.	ANO má přátele, nejen ve škole
K. V.	ANO
J. M.	ANO má zde spoustu přátel

Respondenti	Setkal/a se respondent/ka s etnickou diskriminací?
A. T.	ANO, ale celý incident nepovažuje za zcela vážný případ
P. P.	NE
A. B.	NE
S. S.	spíš NE (respondentka pouze v rozhovoru uvedla vzájemné nesympatie mezi jí a jejím pedagogem)
D. A.	NE
S. A.	ANO, ze strany jejich vrstevníků
K. V.	NE
J. M.	NE

Respondenti	Potřebuje respondent/ka během studia na základní škole nějaké speciální vzdělávání, nebo specifické pomůcky či učebnice?
A. T.	NE
P. P.	ANO (potřebuje pracovat s česko- vietnamským slovníkem při vyučovacích hodinách)
A. B.	ANO (potřebuje mít česko- moldavský slovník k dispozici)
S. S.	NE (ale občas se dívka zeptá na význam některých cizích slov)
D. A.	NE
S. A.	NE
K. V.	NE
J. M.	NE

Respondenti	Jak se učí/ naučil respondent/ka česky?
A. T.	Od malička dívku doučuje starší paní z Česka; dívka o ní mluví jako o české babičce
P. P.	Chodí do střediska ÚJOP v Mariánských Lázních
A. B.	Chlapce doučuje starší paní z Česka; také chodí do střediska ÚJOP v Mariánských Lázních
S. S.	Dívka měla dvouletý školní doklad, kvůli tomu, že neuměla dostatečně česky; chodila zatím do mateřské školy, kde se česky naučila
D. A.	Chlapec se naučil mluvit česky díky otci, který tu už dlouho žil; také chlapec chodí na doučování češtiny k pánovi pocházejícímu z města Mariánské Lázně
S. A.	Dívka měla tu výhodu, že na ní od narození bylo mluveno dvěma jazyky; matka je Češka, otec Arab
K. V.	Chlapec se naučil mluvit česky již ve školce, kde poznal svého vrstevníka, který také pocházel z Ruska; kamarád již trochu česky uměl a tak spolu začali konverzovat v češtině
J. M.	Chlapec se naučil mluvit česky díky své matce, která česky umí, jelikož to bylo po ní vyžadováno v zaměstnání

Respondenti	Jak často navštěvuje respondent/ka zemi ze které pochází?
A. T.	Dívka s rodinou nenavštěvuje Vietnam tak často, je to především kvůli finanční náročnosti
P. P.	Jelikož chlapec žije v České republice tak krátce, naposledy byl ve Vietnamu před dvěma lety, zde žil 12 let
A. B.	O letních prázdninách se chlapec znovu chystá s rodinou navštívit Moldavsko
S. S.	Dívka byla v Sýrii naposledy před čtyřmi roky; momentálně se tam s rodinou nechystá, kvůli panujícím válkám
D. A.	Chlapec byl v Rumunsku minulý rok; s rodinou se tam chystá v nejbližší možné době
S. A.	Dívka s rodinou navštívila Pákistán minulý rok; kvůli válečným konfliktům se tam v nejbližší možné době rodina nechystá
K. V.	Rodina se chystá opět navštívit Rusko; necestuje tam ale zase tak často
J. M.	Chlapec má v Moldavsku prarodiče, které pravděpodobně navštívil pouze jednou

8.2 Případová studie 2 (pedagogové žáků- cizinců)

Tato případová studie 2 obsahuje krátkou charakteristiku jednotlivých respondentů spolu s tabulkami deskriptivní statistiky, které se vážou k základním výzkumným otázkám. Anonymita probandů je zachována. Pro lepší přehlednost v textu, byly zvoleny iniciály ze jmen učitelů.

Proband 1

H. K. je učitelkou češtiny a němčiny. Učí na druhém stupni základní školy v Mariánských Lázních. Vyučuje předmět Český jazyk naše dva respondenty z Rumunska a Moldavska.

Proband 2

Z. M. je učitelkou prvního stupně na základní škole v Mariánských Lázních. Respondentka byla dříve třídní učitelkou na prvním stupni naší respondentky z Pákistánu. Nyní má ve své třídě ještě žákyni druhé třídy ze Sýrie, o které se v rozhovoru také zmiňuje.

Proband 3

D. Č. je učitelkou druhého stupně na základní škole v Mariánských Lázních. Vyučuje matematiku a fyziku a zároveň je třídní učitelkou našeho respondenta z Moldavska.

Proband 4

J. H. je učitelka druhého stupně na základní škole v Mariánských Lázních. Vyučuje přírodopis a dějepis a zároveň byla třídní učitelkou žákyně z Polska, která ve výzkumu nefiguruje.

8.2.1 Shrnutí výsledků v tabulkách

Respondenti	Je mezi pedagogem a žákem- cizincem, kterého pedagog vyučuje jazyková bariéra?
H. K.	ANO
Z. M.	ANO, ale není tak velká
D. Č.	NE
J. H.	NE

Respondenti	Potřebuje podle pedagoga, žák- cizinec v jeho třídě, speciální péči při vzdělávání?
H. K.	ANO, ale musí mít o tu péči zájem
Z. M.	ANO
D. Č.	NE
J. H.	NE, ale je to všechno o individuálním přístupu

Respondenti	Má pedagog pocit, že jsou na něj kladeny nějaké specifické nároky, pokud vyučuje žáka- cizince?
H. K.	NE
Z. M.	NE
D. Č.	NE
J. H.	ANO, ale pedagog vidí problém spíše v sociálně znevýhodněných rodinách než u rodin, které emigrovali do jiné země

Respondenti	Z pohledu pedagoga- jaké jsou ve třídě vztahy mezi dětmi cizinců a dětmi českými?
H. K.	Dobré vztahy; nepanuje žádná diskriminace
Z. M.	Dobré vztahy; jedna žákyně byla ve třídě dokonce velice oblíbená
D. Č.	Dobré vztahy; žádné problémy; žádná diskriminace
J. H.	Dobré vztahy; žádné problémy

Respondenti	Jak dobře spolupracují se školou nebo s třídní učitelkou rodiče těchto dětí?
H. K.	Velmi špatná komunikace; rodiče chlapce nebyli ještě doposud ve škole na rodičovských schůzkách
Z. M.	Rodiče dívky chodí na rodičovské schůzky; žákyně má učitelku češtiny, která ji doučuje češtinu v soukromích hodinách, ta funguje jako prostředník mezi rodiči a školou
D. Č.	Matka žáka nerespektuje školní povinnosti chlapce; dochází velice málo na třídní schůzky a konzultace
J. H.	Matka žákyně byla velice problémová, dívka neměla moc dobrý vzor; matka neměla stálého partnera, střídala práce, velice silně kouřila; matka kvůli kázeňským problémům dívky musela do školy docházet častěji

Respondenti	Kdyby měl pedagog shrnout nějaké rozdíly v tom, učit třídu etnicky stejnou, nebo jinou, našel by nějaké?
H. K.	Pedagog tvrdí, že rozdíly jsou, ale nedokáže říct jaké
Z. M.	Pedagog vidí jako důležité, učit tyto děti, naše zvyky a tradice
D. Č.	Pedagog nedělá rozdíly mezi dětmi
J. H.	Pedagog se chová ke každému stejně; v rozhovoru se dokonce zmínil o Romech, ke kterým nemá žádné předsudky

Respondenti	Nebrání se pedagog tyto děti vzdělávat i nadále a to i v širším měřítku?
H. K.	Pedagog se k této otázce nechtěl vyjádřit
Z. M.	Pedagogovi vyhovuje stav jeden až dva žáci- cizinci ve třídě, větší množství by mu již nevyhovovalo
D. Č.	Pedagog se nebrání tyto děti vzdělávat i nadále, vidí však obrovský problém v tom, že by tyto děti neuměly česky
J. H.	Pedagog se nebrání tyto děti vzdělávat i nadále, ale očekává od nich slušné chování, pokoru, a respektování pravidel dané země

9 Diskuze

Výsledky výzkumného šetření jsou odrazem životních zkušeností, osobnostních charakteristik, a souborem životních očekávání jednotlivých dětí- cizinců a jejich pedagogů.

Na základě výzkumu byla položena tato výzkumná otázka: **Jak se adaptují ve školním prostředí děti cizinců a jaké problémy je mohou v tomto procesu provázet?**

Nejdříve bychom si měli rozdělit probandy podle doby jejich trvání v České republice.

První skupina je složena z většiny respondentů, která zde prožila převážnou část života. Jedná se o pět žáků- cizinců. Ti považují Česko za svůj domov, a do místa, kde se narodili a odkud pochází jejich rodina, by se již nevrátili.

Dvě dívky, které jsou národnosti ze Sýrie a Pákistánu, jsou na svou zemi náležitě hrdé, ale z důvodu válečných konfliktů, nemají zájem, se do zemí, kde se narodily, vrátit, alespoň ne v tuto chvíli. Obě žákyně jsou premiantkami třídy a mluví velice dobře česky. Také zde mají spoustu přátel a realizují své záliby v české společnosti. Žákyně ze Sýrie v rozhovoru uvedla, že měla dvouletý odklad kvůli češtině. Dívka absolvovala přípravný ročník, než započala povinnou školní docházku. Podle Kostecké (2013) se v přípravném ročníku děti naučí nejen základy českého jazyka, ale také se naučí pracovat v dětském kolektivu, což jim umožní poznat prostředí české majority, která byla pro ně doposud cizí, a také a to především, pracovní návyky, které jsou na základní škole potřeba.

Další dva chlapci původem z Ruska a Moldavska nenavštěvují tyto země tak často, a proto již nemají výrazný stimul, který by je vázal k místu jejich narození. Oba dva mají ve škole průměrný prospěch. Ve volném čase se věnují sportu, a nebáli se zdůraznit, že mají oba dva spoustu přátel.

Zbývající z této první skupiny je dívka z Vietnamu, která se zde absolutně aklimatizovala. Má výborný prospěch ve škole, je velice oblíbená a je stále obklopena přáteli a věnuje se několika kroužkům. Dívka se během rozhovoru dotkla sama

problematiky diskriminace. Z vlastní zkušenosti prožila předsudky od vrstevníků směřující na její osobu. Dívka tuto zkušenost však neoznačila za vážný konflikt. Předsudky a předpojatost vyplývají z hodnotových vzorců chování, tradic, zkušeností, informací popř. dezinformací, jak tvrdí Šišková (2001). Generalizace neboli zobecňování má však více podob a může začít vadit tehdy, když soudíme někoho na základě jednoho rysu, jako je např. barva kůže, oblečení, momentální chování apod. Druhému člověku ubližujeme tím, pokud ho označíme jako příslušníka k určité skupině a odsoudíme ho anebo ho dokonce pokládáme za méněcenného. Když pohlédneme na celý výzkum, vyšlo nám, že z pohledu dětí i pedagogů se neprojevuje na obou základních školách v Mariánských Lázních tak masivní diskriminace, která by hraničila až s rasismem. Aktuální situace teroristických útoků po celém světě má samozřejmě špatný vliv a dopad na každého. Dívka z Pákistánu, která s rodinou vyznává náboženský směr Islám, se dnes musí potýkat s generalizací od svých spolužáků. Respondentka je obětí falešného označení na sociálních sítích. V rozhovoru uvedla, že si ostatní lidé myslí, že všichni muslimové jsou teroristi. Pro dívku je toto tvrzení nepříjemné, ale pokouší se celý případ ignorovat. Nepovažuje ho za příliš vážný.

Druhou skupinu tvoří tři chlapci, kteří žijí v České republice méně, jak dva roky. Dva žáci z Rumunska a Moldavska uvedli, že země odkud pochází, je pro ně jejich opravdovým domovem, což je zapříčiněno hlavně dlouhým pobytem, a také tím, že tam je jejich převážná část rodiny a přátel. Na základě rozhovoru s nimi, může autorka tvrdit, že jim jejich země původu chybí, nicméně to se odráží na jejich školním prospěchu. Z tvrzení paní učitelky, která také poskytla rozhovor, jsme se dozvěděli, že oba tito žáci sabotují školu (nenosí pomůcky, neučí se, nechodí na doučování češtiny sjednané školou apod.). Ačkoliv jsou oba společenší a se svými spolužáky vychází, o učení jako takové neprojevují dostatečný zájem. I vzhledem k tomu, že jeden z nich chce základní školu dokončit, aby mohl studovat dál a realizovat tak svůj kadeřnický sen.

Třetím respondentem v této skupině je chlapec z Vietnamu, který neumí příliš dobře česky. Byl poněkud problém s ním realizovat rozhovor, jelikož se vyjadřoval

krátce, a občas nesmyslně. Chlapec je introvertní a má přátele pouze ve škole. Ve svém volném čase dochází do střediska Univerzity Karlovy v Praze- Ústav jazykové a odborné přípravy v Mariánských Lázních (Mariánské Lázně - kontakt, ÚJOP, 2016) v rámci doučování češtiny, kam také dochází již výše zmíněný chlapec z Moldavska.

Přesně polovina respondentů našeho výzkumu měla odklad nebo byli tito žáci rozděleni do nižších tříd, než které by odpovídaly jejich věku. Kostelecká (2013) uvádí, že v případě, že dítě nezvládá dobře český jazyk, škola ho umístí do nižšího ročníku, aby se tak mohlo naučit lépe češtinu, a to na látce, kterou už zná. Zařadit žáka o ročník níže, doporučuje škola pro lepší adaptaci převážně starším dětem, u kterých se předpokládá, že kromě češtiny zvládnou další dva jazyky, jako je např. němčina a angličtina, a k tomu mají navíc ještě učivo druhého stupně, které je náročnější.

Výzkum také zjistil, že všichni zkoumaní žáci nepotřebují speciální vzdělávání, ani žádné specifické pomůcky či učebnice, které nabízí rozvojový program ve vzdělávání, vyhlášený na rok 2015 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (Česko, Zákon č. 561/2004, § 171).

V České republice je v rámci integrace kladen důraz na oblast jazykové integrace, přičemž je povinné, aby cizinci prokázali základní znalost českého jazyka. Je to podmíněné zákonem č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky (Česko, Zákon č. 326/1999). Zajištění realizace systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince, je jedna z podmínek pro udělení trvalého pobytu, a je úkolem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci Ministerstvem vnitra. V rámci státního integračního programu je azylantům a osobám s doplňkovou ochranou výuka českého jazyka poskytována bezplatně.

Z rozhovorů však jasně vyplývá, že rodiče našich respondentů neumějí dobře mluvit česky. V našem případě jde o rodiny, které v České republice podnikají a vlastní obchod, ať už s oblečením, ruskými potravinami nebo s rychlým občerstvením. Rodiče se domluví češtinou, která jim stačí k jejich obchodování a práci. Také své základy majoritního jazyka využívají k lékařským prohlídkám nebo úředním záležitostem na

poště a úřadech. Základní znalost českého jazyka tedy rodiče splňují, ale bohužel se někteří neintegrují mezi České občany a žijí v jakési izolaci.

Konkrétně Vietnamci se ve větší míře sdružují s Vietnamskými rodinami. Oddělenost Vietnamské komunity od Čechů nastává právě z důvodu jazykové bariéry, která těmito dvěma tábory panuje, jak píše Suralová (2014).

Jedním z nejčastějších příčin migrace je důvod ekonomický. Mladí lidé se dostávají do ekonomicky vyspělejších států nejen za účelem získání lépe placeného pracovního místa a kvalifikace, ale i z důvodů studijních. Vysoká míra nezaměstnanosti se řadí k tzv. push faktorům. Mezi push faktory můžeme zařadit politické recese, válečné konflikty, **nedostatek volných pracovních míst**, rychlý demografický růst, chudobu nebo nízkou životní úroveň. Patří tedy bezprostředně k nejčastějším důvodům k migraci (Migrace, Demografie, 2004-2014).

Většina našich mladých respondentů zná důvod emigrace jejich rodiny. Jedná se převážně o lepší poptávku po pracovním trhu, než v jejich zemi původu. Jak dobře víme z výzkumu, pět z osmi tázaných nám prozradilo, že jejich rodiče v České republice podnikají. Ať už se jedná o vlastní obchod s oblečením, hernu anebo zlatnictví, u nás se jim, co se týká obchodování, velice daří, a nemají v nejbližší době zájem odcestovat zpět do zemí, odkud pocházejí.

Projevem interaktivní dimenze sociální integrace cizinců je především navazování sociálních kontaktů se členy většinové společnosti, typickým příkladem, se kterým jsme se ve výzkumu setkali, je případ jedné naší respondentky, jejichž rodiče jsou ve smíšeném manželství. To znamená, že je příslušník a příslušnice majoritní a minoritní populace v uzavřeném sňatku manželském podle Rákoczyové (2009). Respondentčina matka je Češka, otec je Arab. Dívka má tu výhodu, že na ní bylo od narození mluveno dvěma jazyky.

Na základě výzkumu, byla položena tato výzkumná otázka: **Jaké jsou subjektivní pedagogické zkušenosti s žáky- cizinci ve školním prostředí?**

Rozhovor proběhl se čtyřmi pedagogy, kteří odpovídali na případné otázky založené na jejich zkušenostech a subjektivních názorech na žáky- cizince.

Rozhovor se týkal třech okruhů specifických podotázek. **První okruh** byl směřován na jazykovou bariéru mezi učitelem a žákem-cizincem a na specifickou péči při vzdělávání poskytovanou učitelem.

Jazykovou bariéru s žákem- cizincem pocítuje pouze jedna respondentka ze čtyř. Jedna z tázaných se zase zmínila o tom, že žákyně z její třídy (tato žákyně neposkytovala rozhovor pro tento výzkum), má svoji vlastní chůvu, kterou si rodina dovezla ze Sýrie, a ta na ni mluví pouze mateřštinou. Rodina se chystá po dovršení povinné školní docházky dívky, vrátit zpět do Sýrie. Dívka tudíž nenachází motivaci, a nemá přílišný zájem naučit se dobře majoritní jazyk, ani se nijak více přátelit s českými vrstevníky. V mnoha případech je to však naopak, kdy cizinci si najímají české chůvy, které se jim starají o děti. Chůvy na děti mluví česky, čtou jim české pohádky, dívají se společně s nimi na české programy v televizi, vaří jim česká jídla, slaví s nimi české svátky a předávají jim české tradice, které se v naší zemi dodržují. Suralová (2015) v knize doplňuje, že se chůvy s dětmi učí, chodí do školy na jejich třídní schůzky, navštěvují společně dětského lékaře, případně pomáhají vyřizovat administrativu, která se může týkat zdravotního pojištění dítěte apod.

Co se týká specifické péče, jedna z tázaných se zmínila o tom, kdy musela vykonat formu mimořádné péče pro dívku ze Sýrie. Žákyně totiž neuměla rozeznat květiny, které rostou u nás, jelikož je nikdy neviděla. Naše respondentka je tedy ve svém volnu natrhala a udělala pro třídu, ale hlavně pro ni, herbář.

Druhý okruh se věnoval třídními vztahy mezi dětmi-cizinců a dětmi českými, pak také spoluprací rodičů těchto dětí se školou, a nakonec názory rodičů ostatních majoritních dětí ve třídě, na žáky- cizince.

Podle jedné z našich respondentek, jsou třídní vztahy většinou dobré, jelikož kolektiv je již naformovaný z prvního stupně. Žádná diskriminace z pohledu našich tázaných učitelek na obou školách nepanuje.

Spolupráce rodičů- cizinců se školou je individuální. Naše respondentka má tu zkušenost, že prospěchové a kázeňské záležitosti její žákyně řeší s paní učitelkou, která dívku doučuje češtinu. Ta je totiž s rodiči v blízkém kontaktu, a má tak lepší možnost předat informace.

Názory rodičů majoritních dětí ve třídě nejsou žádné, neboť se doposud nikdy nikdo nevyjádřil.

V posledním, a to třetím okruhu byla položena tato otázka: *„Z důvodu stále sílící migrace, nebráníte se tomu, vzdělávat tyto žáky i nadále a to i v širším měřítku?“*. Tato otázka byla nejchoulostivější ze všech možných položených, jelikož se týkala aktuální situace migrace. Každý z pedagogů si ji nicméně vyložil po svém. V tomto případě jsme se mohli setkat s rozdílnými názory na přistěhovalce. Jedna respondentka se dokonce nechtěla k této otázce vůbec vyjadřovat. Svůj názor na tuto současnou problematiku nechtěla dál rozpitvávat.

Tatáž paní učitelka v otázce: *„Kdybyste měla shrnout nějaké rozdíly v tom, učit třídu etnicky stejnou a jinou, našla byste nějaké?“*, odpověděla podobným způsobem jako v předchozí otázce. Řekla, že rozdíly určitě jsou, ale nedokáže říct jaké. Působilo to, jako kdyby se znovu nechtěla vyjadřovat, aby někoho nediskriminovala apod. V odpovědích byla velice opatrná. Ostatní respondentky nedělají rozdíly mezi majoritními a minoritními dětmi a dokonce se nebrání žáky-cizince vzdělávat i na dále a poskytnout jim pomoc v předmětech, se kterými by mohly mít problémy.

IV. ZÁVĚR

Bakalářská práce obsahuje teoretickou a praktickou část, a je rozdělena do devíti kapitol.

Teoretická část má dohromady šest kapitol, zatímco nejdelší a zároveň nejzásadnější z nich je kapitola třetí, která nám vypovídá o hlavních adjustačních problémech žáků- cizinců na základních školách v České republice. Nalezneme zde i nejběžnější faktory ovlivňující integraci těchto žáků.

Praktická část bakalářské práce je rozdělena do třech kapitol. První kapitola pojednává o metodologii výzkumného šetření. Zde je podrobně popsán postup daného výzkumu. V další kapitole nalezneme výsledky výzkumného šetření, které jsou nezbytné pro tuto bakalářskou práci. V poslední kapitole se autorka věnuje diskuzi.

Praktická část si kladla za cíl identifikovat hlavní okruhy problémů ve školním prostředí, které jsou vnímány žáky- cizinci a jejich učiteli. Důležité pro výzkum bylo také zjistit, jak se tito žáci zde adaptují a jaké překážky je mohou během tohoto procesu provázet. Výzkumné šetření se také zaměřovalo na jejich rodiče a na jejich asimilaci v dané zemi. Cílem bylo také odhalit, jaký pohled mají pedagogové žáků-cizinců na současnou situaci migrace, která by ve větší míře mohla narušit běžný chod vzdělávání dětí na českých školách. Největší dopad by totiž pocítili právě pedagogové, kteří by tyto děti vzdělávali. Je to především kvůli jazykové bariéře mezi žákem-cizincem a učitelem.

Výzkumné otázky byly rozděleny do několika specifických podotázek, které se zabývaly vnímáním problematiky rozdílného etnika v oblasti školství a adaptace na nové prostředí. Dvanáct respondentů poskytlo pro tento výzkum informace, osobité životní zkušenosti a vlastní názory.

Na základě výzkumného šetření byly identifikovány jako možné okruhy problémů pro pedagogy:

- **jazyková bariéra** mezi žákem- cizincem a pedagogem,
- **obava z většího počtu dětí- cizinců na pedagoga ve třídě**, kdy nastává riziko toho, že tito žáci by neuměli dostatečně ovládat český jazyk, a vyučování

za běžných podmínek by bylo v tomto případě ohroženo; v této situaci je potřeba více specializovaných odborníků,

- **nedostatečná motivace a snaha k učení** ze strany žáka- cizince vzhledem k tomu, že do České republiky se přestěhoval s rodiči nedobrovolně,
- **komplikovaná komunikace a předání informací o školním prospěchu a kázně žáka**, mezi rodiči- cizinci a učiteli,
- **chůva najata rodiči, pocházející ze země původu rodiny**, která na dítě mluví pouze mateřským jazykem a dítě tak nenachází motivaci, a nemá přílišný zájem naučit se dobře majoritní jazyk.

Většina respondentů však odpovídala kladně, a problémy, které by považovali za nějak radikální, nepřevažují.

Pro výzkum bylo vybráno osm žáků- cizinců z druhého stupně a ze dvou základních škol v Mariánských Lázních. Výzkumné šetření mělo za úkol zjistit, jak se integrují tito žáci ve škole, a jak se celkově adaptují děti- cizinci a jejich celá rodina v české majoritě.

U většiny respondentů jsme se setkali s tím, že rodiče ovládají český jazyk především kvůli obchodním záležitostem v jejich podnikání. Vietnamské rodiny se poněkud separují od okolních Čechů a tráví většinu svého času, pokud právě nejsou v zaměstnání, v komunitách, v nichž je kontakt s českou majoritou omezen.

Dvě respondentky z výzkumu se nezávisle na sobě dotkly problematiky diskriminace. Setkaly se s xenofobními názory ze strany jejich vrstevníků. Tyto postoje vznikly na základě jejich etnické odlišnosti a náboženského vyznání. I přes tyto nepříjemné události, ani jedna z obou dívek nepocítuje strach, a neoznačuje tuto záležitost za nebezpečnou. Většina probandů i s oběma respondentkami, považují Českou republiku za svůj domov. Žijí v přátelském prostředí, tudíž mají pocit sounáležitosti, a mohou se zde seberealizovat, což je podle Maslowovy pyramidy potřeb, to nejdůležitější.

Měli bychom si uvědomit, že emigranti nejsou pro nás cizinci, ale normální lidé s běžnými problémy, kteří si zaslouží stejnou pozornost jako my, ve většinové společnosti. Dokonce bychom měli dospět k vzájemné úctě a respektu a měli bychom se snažit o to, aby se snáz začlenili mezi nás.

Mezinárodní migrace je dnes aktuálním tématem odborné i veřejné diskuse, z tohoto důvodu toto téma autorka zvolila. Tato bakalářská práce může být inspirací pro širší a podrobnější výzkum a také může sloužit jako studijní materiál pro studenty pedagogických oborů, a též pro širší veřejnost, jelikož práce se zabývá aktuálním tématem, jehož problematika se týká nás všech. Ukazuje se totiž, že daleko více záleží na osobnosti žáka- cizince, na jeho schopnostech, životních prioritách a houževnatosti s jakou do nové země vstupuje.

Výzkumné šetření bakalářské práce je unikátní v tom, že autorka zmapovala situaci školní adjustace žáků- cizinců na základních školách ve městě Mariánské Lázně. Autorka se složitě dopátrala po těchto dětech, a i přes jejich nízký počet, uskutečnila se všemi, vedením školy zvolenými, rozhovor. Tuto bakalářskou práci, by mohla autorka poskytnout městskému úřadu v Mariánských Lázních, jako mimořádný výzkum, který nebyl ve městě doposud realizován.

V. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

1. Adjustace. *SCS. ABZ. CZ.* [online]. © 2005-2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=adjustace
2. Asistent pedagoga. *Inkluzivní škola: Informační portál zaměřený na začleňování žáků cizinců do českého vzdělávacího systému.* [online]. 2.10.2014 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/asistent-pedagoga>
3. Azyl. *Ministerstvo vnitra České republiky.* [online]. 13.8.2012 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>
4. BEN JELLOUN, Tahar. *Tati, co je to rasismus?.* Praha: Dauphin, 2004, s. 11. ISBN 80-7272-049-X.
5. BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ (eds.). *Etnické komunity v české společnosti.* Vyd. 1. Praha: Ermat, 2006. ISBN 80-903086-7-8.
6. BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ (eds.). *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti.* Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2010. Agora (Univerzita Karlova), s. 10. ISBN 978-80-87398-08-1.
7. BURJANEK, Aleš. Xenofobie po česku: jak si stojíme mezi Evropany? *Sborník prací Fakulty sociálních studií.* Brno: Masarykova univerzita, 2001, 2001(6), 73-89. ISSN 1212-365X.
8. České státní občanství. *Inkluzivní škola.* [online]. 9.4.2013 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/nove-prichozi/ceske-statni-obcanstvi>
9. Česko uděluje méně státních občanství než jiné země EU. *Český statistický úřad.* [online]. 15.2.2016 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cesko-udeluje-mene-statnich-obcanstvi-nez-jine-zeme-eu>
10. GREGORY, Derek (ed.). *The dictionary of human geography.* 5th ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-1-4051-3288-6.

11. JARKOVSKÁ, Lucie, Kateřina LIŠKOVÁ, Jana OBROVSKÁ a Adéla SOURALOVÁ. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Vydání první. Praha: Portál, 2015, s. 143-182. ISBN 978-80-262-0792-4.
12. Jednotlivé země. *Evropská unie*. [online]. 8.12.2015 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/countries/index_cs.htm
13. Klasifikace cizinců. *Inkluzivní škola: Informační portál zaměřený na začleňování žáků cizinců do českého vzdělávacího systému*. [online]. 7.2.2013 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/nove-prichozi/klasifikace-cizincu>
14. KOSTELECKÁ, Yvona. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, s. 51-73. ISBN 978-80-7290-630-7.
15. Kurzy pro učitele. *Inkluzivní škola: Informační portál zaměřený na začleňování žáků cizinců do českého vzdělávacího systému*. [online]. 5.12.2015 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/kurzy-pro-ucitele>
16. LANGHAMROVÁ, Jitka a Eva KAČEROVÁ. *Základy demografie: (příručka ke cvičením)*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 71. ISBN 80-245-0962-8.
17. LEONTIYEVA, Yana a Martin VÁVRA. *Postoje k imigrantům*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2009, s. 18-30. ISBN 978-80-7330-173-6.
18. LIDICKÁ, Jana. *Adaptace na cizí kulturu aneb Co prožívají přistěhovalci?. Rodiče vítáni*. [online]. 29.2.2012 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/adaptace-na-cizi-kulturu-aneb-co-prozivaji-pristehovalci-2/>
19. MAREŠ, Petr in JARKOVSKÁ, Lucie a kol., *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Vydání první. Praha: Portál, 2015, s. 167. ISBN 978-80-262-0792-4.
20. MAREŠ, Petr in JARKOVSKÁ, Lucie a kol., *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Vydání první. Praha: Portál, 2015, s. 169-170. ISBN 978-80-262-0792-4.
21. MAREŠ, Petr. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis*. 2000, 2000(3), 285-297.

22. Marginalizace. *SCS. ABZ. CZ: Slovník cizích slov*. [online]. © 2005-2016 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=marginalizace
23. Mariánské Lázně – kontakt . *ÚJOP: Univerzita Karlova v Praze, Ústav jazykové a odborné přípravy*. [online]. 22.3.2016 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://ujop.cuni.cz/strediska/marianske-lazne/marianske-lazne-kontakt>
24. Migrace. *Demografie*. [online]. © 2004-2014 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_migrace
25. NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 34. ISBN 80-7178-741-8.
26. Občané třetích zemí. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [online]. © 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kdo-je-obcan-treti-zeme.aspx>
27. PERRUCHOUD Richard, Jillyanne Redpath-Cross . *Glossary on Migration* [online]. 2011. [cit. 2016-03-25]. 62-63. ISSN 1813-2278. Dostupné z: <http://www.epim.info/wp-content/uploads/2011/01/iom.pdf>
28. Podpora přístupu k informacím. *Inkluzivní škola: Informační portál zaměřený na začleňování žáků cizinců do českého vzdělávacího systému*. [online]. 7.3.2013 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/podpora-pristupu-k-informacim>
29. PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5.
30. PRŮCHA, Jan. *Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, s. 76. ISBN 80-7178-290-4.
31. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 78-84. ISBN 978-80-7419-023-0.
32. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 228-242. ISBN 978-80-7419-023-0.

33. Separace. *SCS. ABZ. CZ: Slovník cizích slov*. [online]. © 2005-2016 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=separace&typ_hledani=prefix.
34. SOURALOVÁ, Adéla. Vzdělané dítě jako úspěšné naplnění migračního a rodičovského projektu: Vietnamské matky, jejich děti a vzdělanostní aspirace. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 11(2), 75-87. ISSN 1214-813X.
35. ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 11-16. ISBN 80-7178-648-9.
36. ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 99-105. ISBN 80-7178-648-9.
37. ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník: zdroje a formy rasismu a netolerance, informace o národnostních menšinách hry a cvičení pro žáky a studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, s. 124-131. ISBN 8071782858.
38. Služby pro cizince. *Meta: Společnost pro příležitosti mladých migrantů*. [online]. 2014 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.meta-ops.cz/sluzby-pro-cizince>
39. SVOBODA, Daniel. Geografie obyvatelstva a sídel- Počet a rozmístění obyvatel, pohyb obyvatelstva. *Zeměpisný web*. [online]. ©2007 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://ostrava-educanet.cz/svoboda/vyuka/kvinta/pocet_obyvatelstva_a_jeho_rozmisteni_na_zemi_pohyb_obyvatelstva.htm.
40. ŠTECH, Stanislav. Vývoj poznatků o vztahu rodiny a školy. *Československá psychologie*. 1997, 41(6), 487-502. ISSN 1804-6436.
41. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kolektiv (2007). *Kvantitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
42. Terminologický slovník. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [online]. © 2015 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>

43. Termíny zkoušky. *Trvalý pobyt*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://trvaly-pobyt.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=terminy-zkousky&hl=cs_CZ
44. The World Factbook. *Central Intelligence Agency: The work of a nation. The center intelligence*. [online]. 19.4.2013 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/rankorderguide.html>)
45. Udělení státního občanství České republiky. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [online]. 1.12.2014 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>
46. Uznávání zahraničního vzdělání v ČR, tzv. „nostrifikace“. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. © 2013-2016 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/nostrifikace>
47. Úplné znění školského zákona č. 561/2004 Sb. [online] ve znění pozdějších předpisů. [cit. 2016-4-25]. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novyskolsky-zakon>
48. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.
49. VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, s. 301. ISBN 80-7178-798-1.
50. Vzdělávací aktivity. *Meta: Společnost pro příležitosti mladých migrantů*. [online]. 2014 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.meta-ops.cz/vzdelavaci-aktivity-0>
51. World Migration. *International Organization for Migration*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.iom.int/world-migration>
52. Zákon č. 326/1999 Sb. [online] ve znění pozdějších předpisů. [cit. 2016-4-25]. Dostupný z: <http://www.zakony-online.cz/?s9&q9=all>

VI. Seznam příloh

Příloha 1- Rozhovory žáků- cizinců

Příloha 2- Rozhovory pedagogů

VII. Přílohy

Příloha 1- rozhovory žáků- cizinců

Proband 1

1. otázka: „Víš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?“

A. T.: „No to já nevím. Rodiče dělají hernu. Asi možná kvůli práci bych řekla, jinak fakt nevím.“

2. otázka: „Líbí se ti tady v Čechách? Jsi spokojená? Jací se ti zdají Češi?“

A. T.: „Já jsem tu vlastně od malička. Mám to tu ráda, a mám tu spousta kamarádů, jen někdy mi říkají jakože slova, který nemám ráda...no jakože, taky je nemusim.“ **Tázající:** „A jestli se můžu zeptat, jaká slova ti říkají?“ **A. T.:** „No jakože já jsem Vietnamka a všichni mi začnou říkat, že jsem Čiňanka. Začnou mi nadávat a ták. Já to ani neposlouchám.“

3. otázka: „Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti po příbuzných?“

A. T.: „Tak jezdím do Vietnamu, ale né zas tak často, protože je to drahý. A jako mám tam příbuzný. Byla jsem tam naposled před dvěma roky. Mám tam jedny prarodiče.“ **Tázající:** „A stýská se ti?“ **A. T.:** „Mě docela ano, ale jsem ráda, že tu bydlím. Je to tady lepší než ve Vietnamu, ale jsem ráda, že tam můžu letět, je to fajn no.“

4. otázka: „Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“

A. T.: „Mám tady spoustu kamarádů. Taky mě mají rádi, já je mám taky ráda, pomáháme si. Nejen v Mariánkách mám kamarády, i v Českých Budějovicích mám kamaráda. V Praze taky mám. Jsou to Češi.“

5. otázka: „*Jak se učíš, nebo ses naučil/a česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině?*“

A. T.: „*Mě vychovávala od malička česká babička. Paní mě doučovala. Vietnamsky mě naučili rodiče.*“ **Tázající:** „*Rozumíš během vyučování paní učitelce při výkladu?*“ **A. T.:** „*Rozumím tý látce. Někdy se ptám, jakože paní učitelky. Mám doučování na český jazyk, takže je to fajn.*“

6. otázka: „*Líbí se Ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočnicka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?*“

A. T.: „*Líbí se mi tady ve škole, je to tady super.*“ **Tázající:** „*A potřebuješ nějaké speciální vzdělávání?*“ **A. T.:** „*No asi ne, já jsem to nikdy nepoužívala, třeba slovník nebo tak.*“

Doplňující otázka: „*Jak dlouho bydlíš v České republice, v Mariánských Lázních?*“

A. T.: „*Já už tu bydlím 10 let, už od svých dvou letech.*“

Doplňující otázka: „*Kolik členů má tvoje rodina?*“

A. T.: „*Jenom já a mladší ségra, a maminka a tatínek.*“

Doplňující otázka: „*Baví tě předmět český jazyk?*“

A. T.: „*Mě docela baví český jazyk, hlavně mluvnice.*“

Doplňující otázka: „*Chodíš v Mariánských Lázních na nějaké kroužky? Máš nějaké zájmy-koníčky?*“

A. T.: „*Chodím do hudebky na klavír a zpěv. Baví mě to.*“ **Tázající:** „*A sportuješ?*“ **A. T.:** „*No dřív jsem dělala balet, ale pak kvůli brýlím jsem nesměla.*“

Doplňující otázka: „*Umí tvoji rodiče česky?*“

A. T.: „Moji rodiče umí jen trošku. Jakože táta umí o trochu víc než mamka. On tomu rozumí. On se učil česky, ale nešlo mu to moc.“

Doplňující otázka: „Vyznáváš ty, nebo tvoje rodina nějaké náboženství?
(Nemusíš na tu otázku odpovídat, pokud nechceš.)“

A. T.: „No já nevím, jestli na to věřím. Ale asi jo, věřím v boha. Moje rodina vyznává buddhismus.“

Proband 2

1. otázka: „Viš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?“

P. P.: „Když jsem byl ve Vietnamu, tak jsem bydlel s tetou, a moji rodiče byli v České republice. Oni mi později řekli, že sem mám taky přijet, abychom byli spolu, a já se tady budu učit. Oni prodávaj oblečení.“

2. otázka: „Líbí se ti tady v Čechách? Jsi spokojený? Jací se ti zdají Češi?“

P. P.: „No Česká republika je dobrá země. Ve Vietnamu nemáme sněh, takže tady je sněh- to je super. A to mám rád. Mám rád hokej. A ještě jsem nelyžoval, budu, ale nevím kdy (...). A tady jsou v Mariánských Lázních prameny, a piju je často- vždýcky.“

3. otázka: „Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti po příbuzných?“

P. P.: „Žil jsem ve Vietnamu dvanáct let, a protože tam mám příbuzný a tak dále, babičku, (...) no a je navštívíme asi příští rok, takže přiletím do Vietnamu.“

Tázající: „A stýská se ti?“ **P. P.:** „No asi jo, ale jsem tu rád.“

4. otázka: „Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“

P. P.: „No ve třídě mám kamarády, ale asi jenom ve škole.“

5. otázka: „*Jak se učíš, nebo ses naučil/a česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině?*“

P. P.: „*V Mariánských Lázních mají školu pro cizince, a tam se učím už rok a půl. Takže tam chodím, a ještě se učím ve škole.*“ **Tázající:** „*A rozumíš výkladu v češtině?*“ **P. P.:** „*No docela rozumím. Třeba když nějakým slovům nerozumím, tak je tady internet a můžu si překládat na google.*“

6. otázka: „*Líbí se Ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočnicka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?*“

P. P.: „*Je to tady super, ale jakože tady nemůžeme chodit na chodbě, nebo běhat, a to je smutný.*“ **Tázající:** „*A potřebuješ nějaké výhody při výuce?*“ **P. P.:** „*Já potřebuju slovník. Vyhledávám si v mobilu, ale my to nemůžeme mít.*“

Doplňující otázka: „*Jak dlouho bydlíš v České republice, v Mariánských Lázních?*“

P. P.: „*2 roky*“

Doplňující otázka: „*Kolik členů má tvoje rodina?*“

P. P.: „*Já starší bratr, maminka a tatínek, to je všechno.*“

Doplňující otázka: „*Baví tě předmět český jazyk?*“

P. P.: „*Mě baví český jazyk, mluvnice a sloh. Literatura ne, protože to musíme číst hodně. A diktáty jsou dobré.*“

Doplňující otázka: „*Chodíš v Mariánských Lázních na nějaké kroužky? Máš nějaké zájmy-koníčky?*“

P. P.: „*Já chodím na doučování, na český jazyk (doučování češtiny), anglický jazyk. Jinak hraju fotbal a plavání. Ve škole mě baví matika, fyzika.*“

Doplňující otázka: „Umi tvoji rodiče česky?“

P. P.: „No oni umí, pro práci. Nebo když přijdou k lékaři, tak oni musí umět.“

Doplňující otázka: „Vyznáváš ty, nebo tvoje rodina nějaké náboženství?
(Nemusíš na tu otázku odpovídat, pokud nechceš.)“

P. P.: „Stejně jako ona. Budhismus (ukazuje na svou spolužačku původem z Vietnamu).“

Proband 3

1. otázka: „Viš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?“

A. B.: „Nevím (otázku mu znova překládá kamarád z Moldávie). Tak protože dostali dobrou práci.“

2. otázka: „Líbí se ti tady v Čechách? Jsi spokojený? Jací se ti zdají Češi?“

A. B.: „Líbí se mi v Česku, protože tady v Mariáncích je hezky, hezká Kolonáda, dobrá voda. No a co ještě? Všechno.“

3. otázka: „Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti po příbuzných?“

A. B.: „Tady sem jeden rok a v Moldávii jsem byl 13 let. Mám tam spoustu kamarádů, mám to tam rád (...). Já tam pojedu v létě. No mě se stýská po kamarádech a po rodině. Bylo pro mě těžký odjet sem.“

4. otázka: „Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“

A. B.: „No mám tady kamarády. Tři kamarády tady mám. Jeden je v Hled'sebi (část Mariánských Lázní), a on mluví rusky a česky a má dobré známky. Ještě jeden ze třídy. To je ten kamarád (ukazuje na kamaráda, který poskytuje také rozhovor). Ale v Moldávii jich mám moc moc moc.“

5. otázka: „*Jak se učíš, nebo ses naučil/a česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině?*“

A. B.: „*V Hled'sebi (část Mariánských Lázní), je jedna babička, která mě naučila gramatiku. A taky chodím nahoru, a jsem tam dva měsíce. A ještě se učím sám trochu.*“ **Tázající:** „*Rozumíš výkladu?*“ **A. B.:** „*Jo rozumím, ale mám trochu problém s mluvením. Trochu mi dělají problémy i diktáty, (...) neumím psát dobře česky. My nemáme čárku nahoře, ale dole. Dělá mi zkrátka problém písmo, protože ho máme jiný.*“

6. otázka: „*Libí se Ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočníka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?*“

A. B.: „*Tady je dobrá škola, v Moldávii taky, ale nemám rád školy. No jak už jsem říkal, spíš v Moldávii ji mám radši, mám tam kamarády. Když něco udělali, tak to nesvedli na mě, no prostě kamarádi no.*“ **Tázající:** „*Využíváš nějakých výhod při výuce?*“ **A. B.:** „*Google translate používám, například při dějepise. Když tam pracuju s textama. Já když si chci něco přeložit, tak si to musím nejdřív přeložit z češtiny do angličtiny a z angličtiny do moldavštiny. A když dostanu nějaký domácí úkol, tak si ho překládám doma. A ještě něco- u nás v Moldávii každý den, na každý předmět jsme měli domácí úkol, víte? A proto nemám rád školu.*“ **Tázající:** „*A tady ti to vyhovuje?*“ **A. B.:** „*Jo protože tady máme třeba jen na neděli úkol. A víš, proč nemám rád školu? Protože já když byl malý, tak jsme s kamarádama hráli fotbal venku, a já musel doma dělat domácí úkoly, a mě doma říkali: dělej, a pak budeš moct ven. A potom byl večer a já už nemohl ven.*“

Doplňující otázka: „*Jak dlouho bydlíš v České republice, v Mariánských Lázních?*“

A. B.: „*1 rok.*“

Doplňující otázka: „*Kolik členů má tvoje rodina?*“

A. B.: „*Tatka, mamka, já a mladší bratr.*“

Doplňující otázka: „*Baví tě předmět český jazyk?*“

A. B.: „*Baví mě český jazyk. Trošku mi dělá problémy. Diktáty jsem psal, ale neumím psát dobře česky. My nemáme čárku nahoře, ale dole (čárky, háčky). Dělá mi problém písmo, protože ho máme jiný.*“

Doplňující otázka: „*Chodíš v Mariánských Lázních na nějaké kroužky? Máš nějaké zájmy-koníčky?*“

A. B.: „*Já chodím na aikido. Chci chodit na basketball.*“

Doplňující otázka: „*Umí tvoji rodiče česky?*“

A. B.: „*Můj táta umí a moje mamka taky umí, protože jsou tady tři roky a musejí to znát, protože v Penamu musíš umět česky. A oni umí ještě rusky, a rusky se tady domluví.*“

Doplňující otázka: „*Vyznáváš ty, nebo tvoje rodina nějaké náboženství? (Nemusíš na tu otázku odpovídat, pokud nechceš.)*“

A. B.: „*Já křesťanství. Chodím do kostela.*“

Proband 4

1. otázka: „*Víš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?*“

S. S.: „*Ne já myslím, že taky za práci. Já nevím, asi jo. Já si to nepamatuju. Já jsem to nikdy neřešila. Ale spíš jako za lepším životem, asi takhle.*“

2. otázka: „*Libí se ti tady v Čechách? Jsi spokojená? Jací se ti zdají Češi?*“

S. S.: „*(...) tak jako já jsem tady vyrůstala, že jo vlastně (...). Mám tady kamarády. Prostě žiju tady už dlouho. Už jsem si zvykla. Je sice pravda, že se budem možná stěhovat, ale o to teďka nejde.*“ **Tázající:** „*A kam se budete stěhovat? Jestli*

se můžu zeptat?“ **S. S.:** „No chtějí se stěhovat do Německa, ale já nevim, mě se tam nějak nechce...Mám ráda Českou republiku. Mám ráda ty lidi, a když někdo nemá rád prezidenta, já miluju našeho prezidenta.“ **Tázající:** „Ty už jsi na Českou republiku zvyklá, takže se ti nechce do Německa.“ **S. S.:** „Přesně tak. Nový lidi, nový jazyk. Učím se tady na škole dva roky němčinu, a nelíbí se mi ten jazyk. Je to hroznej jazyk, nebaví mě to. Čeština je lepší.“ **Tázající:** „A ještě se chci zeptat, proč byste se měli stěhovat do Německa?“ **S. S.:** „Protože je tam velká část naší rodiny. A mamka je tady sama, (...) ona chce být mezi rodinou. Už dávno je neviděla a takhle. Jako já se jí nedivím. Prostě ona neumí česky a ták. Teda umí, ale prostě by byla radši ve společnosti někoho, koho zná (...). Si to vemte, že nás mamka vzala všech osm, teda všech pět, a pak přijely sestry z Německa sem. Já maminku obdivuju, ona je můj idol.“

3. otázka: „Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti po příbuzných?“

S. S.: „Já tam nebyla čtyři roky a to jsem tam byla poprvý, myslím. Od té doby co jsme tady. Nejezdíme tam kvůli těm válkám.“ **Tázající:** „Takže zemi teď nenavštěvujete asi vid?“ **S. S.:** „No teď né no, v týchle době určitě ne.“ **Tázající:** „A máš tam rodinu?“ **S. S.:** „Mám, mám tam sestřenice, mám tam tetu, dvě dokonce. A to je všechno asi.“ **Tázající:** „A jste nějak v kontaktu? Třeba se sestřenicema? Píšete si třeba na Facebooku nebo tak?“ **S. S.:** „Jojo normálně si píšem. No jak kdy, když je tam přístup k internetu no.“ **Tázající:** „Stýská se Ti?“ **S. S.:** „Já budu celej život hrdá na to, odkud jsem, to je stoprocentní, ale prostě, že by mi chyběly ty války, (...) já si nedovedu představit, že bych tam teď žila a prostě okolo mě tohle. Anebo vůbec, že bych měla teďka jinou mentalitu třeba. Jako oni přemýšlejí úplně jinak ty lidi. A prostě já vim, že bych si s nimi ani nerozuměla. Podle mě maminka odešla včas.“

4. otázka: „Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“

S. S.: „Kamarádi, tak začnem školou. Mám tu tři nejlepší kamarádky ve třídě. Sice jsou mladší třeba, ale myslí jako starší, což je super (...). Jako já jsem společenskéj člověk, já se bavim s hodně lidma. **Tázající:** „Hele je to asi osobní otázka, ale máš nějakého přítele, partnera?“ **S. S.:** „Né nemám, díky bohu ne. Já jsem ve společnosti dá se říct, daleko mladších lidí než jsem já, a to je moje zásadní věc, když seš mladší tak né promiň.“ **Tázající:** „A líbí se ti Češi?“ **S. S.:** (vážně) „Jo jsou moc hezký, jsou fakt moc hezký.“

5. otázka: „Jak se učíš, nebo ses naučil/a česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině?“

S. S.: „(...) no tak já jsem nechodila do školky, ale do takový divný školky, kde mě prostě učili mluvit (...). Já jsem měla odklad dva roky. A tak jsem se učila česky vlastně. A ve svých sedmi nebo osmi jsem šla vlastně do první třídy. **Tázající:** „Ten odklad jsi měla tedy kvůli češtině?“ **S. S.:** „No bylo to kvůli češtině, (...). Já jsem měla takovou tu náhradní školku jakoby.“ **Tázající:** „A vadí ti to, že jsi měla odklad?“ **S. S.:** „Já jsem třeba hrozně dětinská, takže né vůbec mi to nevadí prostě (...). A hlavně jsem potkala svoje kamarádky tady.“ **Tázající:** „Takže si ráda mezi mladšími lidmi?“ **S. S.:** „No jako jo, ale né že bych nebyla ráda mezi staršíma. Ale nevadí mi to.“ **Tázající:** „Takže rozumíš paní učitelce při výkladu.“ **S. S.:** „No tak jasný, že rozumím, (...) ale když něco nevim, tak jedna paní učitelka mi odpoví: tak znova pro Hamrnické typy (V Harmníkách, což je další část Mariánských Lázní, je základní škola praktická a speciální). Ale mě to nevadí, já už to tak neberu.“

6. otázka: „Líbí se Ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočníka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?“

S. S.: „Já škola, super škola. Chci bejt vzdělanej člověk (...). A chci něco dokázat v životě. Chci, aby moje mamka byla právě na mě hrdá. Takže školu mám ráda, a tady je to dobrý. Ale jedna učitelka na němčinu je hrozná, ona mě prostě nemá ráda. Ona je na mě zasedlá. Ona mě hrozně zesměšňuje. Vždycky, když ke mně mluví, tak

to má pod tóninou. Zní to tak, že mě nemá ráda. Ale já si z toho nic nedělám. Ono je to vzájemný.“ **Tázající:** „Využíváš nějakých výhod při vyučování?“ **S. S.:** „Já nic nepoužívám a nikdy jsem nepotřebovala překladač.“

Doplňující otázka: „Jak dlouho bydlíš v České republice, v Mariánských Lázních?“

S. S.: „v České republice jsem 10 let a v Mariánkách 5 let.“

Doplňující otázka: „Kolik členů má tvoje rodina?“

S. S.: „No, nás je 8. Mám tři sestry starší, který jsou právě v Německu. Jsou vdaný a mají svoje rodiny. Jinak další sestru mám v Plzni a je taky vdaná. A u nás doma bydlí teďka čtyři děti s mamkou, asi. Takhle to vychází asi, že jo, 8?“ **Tázající:** „A jak to zvládá mamka?“ **S. S.:** „No já se jí divím, že to porodila takhle. Každý rok, továrna, jasně. Co ještě k tomu můžu říct no.“ **Tázající:** „A ty jsi kolikátá teda?“ **S. S.:** „Nejmladší. Já jsem poslední. Jinak mamka už dál nic nechystá.“ **Tázající:** „A maminka je vdaná?“ **S. S.:** „No není právě. Můj táta vlastně zemřel, a já jsem ho nezažila ani. No jako zažila, už jsem byla na světě, ale osm měsíců mi bylo, když umřel. Si to vemte, že nás mamka vzala všech osm, teda všech pět, a pak přijely sestry z Německa sem. Já maminku obdivuju, ona je můj idol.“

Doplňující otázka: „Baví tě předmět český jazyk?“

S. S.: „Já nevím, mě češtině nějak nejde. Ta mluvnice. Ale mám ráda literaturu. Čtu český knížky ráda. Nemám ráda diktáty. Y a I mi už nedělá problém a S a Z jo. A rozebrat větu mi moc nejde.“

Doplňující otázka: „Chodíš v Mariánských Lázních na nějaké kroužky? Máš nějaké zájmy-koníčky?“

S. S.: „Hraju florbal tady za školu. Zkoušela jsem všechno, fotbal, házenou, vybíjenou závodně. Hrála jsem i tenis nějakou dobu. Sport miluju, ale nejvíc miluju fotbal, to je moje srdíčko. Ale jako už hrát nechci.“ **Tázající:** „A ještě mi prosím řekni,

potřebovala si někdy nějaké doučování?“ **S. S.:** „Já jsem nikdy nepotřebovala doučování z češtiny. Jako asi jsem mohla mít, ale nikdy jsem neměla tu možnost.“

Doplňující otázka: „Umi tvoji rodiče česky?“

S. S.: „Moje mamka umí, ona je v kebabu na kase, takže se domluví s těma lidma. Ale má přízvuk, a hrozně roztomilej. Já miluju, když jí poslouchám. Ona vždycky říká: a rajčata jo nebo ne?“

Doplňující otázka: „Vyznáváš ty, nebo tvoje rodina nějaké náboženství?
(Nemusíš na tu otázku odpovídat, pokud nechceš.)“

S. S.: „Já jsem muslimka.“

Proband 5

1. otázka: „Víš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?“

D. A.: „No moji rodiče se sem nastěhovali, protože je tady lepší práce, lepší život.“

2. otázka: „Líbí se ti tady v Čechách? Jsi spokojený? Jací se ti zdají Češi?“

D. A.: „Já mám rád tady Mariánské Lázně. Mám tady kamarády a jsem respektovaný.“

3. otázka: „Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti po příbuzných?“

D. A.: „V Rumunsku jsem byl minulý rok. Já tam pojedu, až se bratrancovi narodí miminko, tak tam musíme jít a budem oslavovat (...). No stýská se mi po rodině, protože jsem se tam narodil, a vyrostl tam. Já se teda těším do Rumunska. Pro mě je Rumunsko lepší. Tam jsem se narodil, tam jsem měl kamarády. Chodili jsme na fotbal, na všechno.“

4. otázka: „Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“

D. A.: „No já mám tady hodně kamarádů. Já když jsme sem přišli, tak jsem si říkal, že tu nebudu mít kamarády, ale našel jsem si.“ **Tázající:** „A máš přítelkyni?“

D. A.: „Né ještě mám čas na to.“

5. otázka: „Jak se učíš, nebo ses naučil česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině?“

D. A.: „Česky jsem se naučil od táty, on byl tady od roku 2007, jako sám a pak i s bráchou. A pak tady chodím na doučování k jednomu...do Úšovic (část Mariánských Lázní), nevím, jak se jmenuje už, zapomněl jsem jméno. Chodím tam dva měsíce, asi tak.“ **Tázající:** „A je to znát to doučování?“

D. A.: „No dobrý, mě to pomůže hodně. Já když jsem tu byl poprvý, tak jsem ničemu nerozuměl. To jsem se ptal všech i desetkrát. Říkám, já nevím, já vám nerozumím.“ **Tázající:** „A teď paní učitelce rozumíš?“ **D. A.:** „Jako já rozumím, (...) když nerozumím, tak se zeptám i dvakrát i třikrát.“

6. otázka: „Líbí se Ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočnicka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?“

D. A.: „Mě se škola líbí. Já si jí musím dodělat, protože chci jít na to...jak tomu říkáte...stříhat. Na kadeřníka. Já se stříhám sám, bráchu stříhám, baví mě to.“

Tázající: „Během hodiny potřebuješ nějaké speciální vzdělávání?“ **D. A.:** „Ne ne. Bylo by to dobrý, ale ne.“

Doplňující otázka: „Jak dlouho bydlíš v České republice, v Mariánských Lázních?“

D. A.: „Já jsem tady rok.“

Doplňující otázka: „Kolik členů má tvoje rodina?“

D. A.: „Jsem já, mám staršího brácha, ségru, mámu a tátu. Brácha je tady, ségra je v Plzni, a táta je tady s mamkou.“

Doplňující otázka: „Baví tě předmět český jazyk?“

D. A.: „Mě se líbí jako česky mluvit, ale nejde mi to všechno. Já bych všechno říkal, ale je to náročný. **Tázající:** „Baví tě čtení?“ (Chlapec kroutí hlavou jako, že ne)

Doplňující otázka: „Chodíš v Mariánských Lázních na nějaké kroužky? Máš nějaké zájmy-koníčky?“

D. A.: „Já rád stříhám (vlasy). Dělam box, v Rumunsku jsem dělal MMA (bojový sport). Pak jsem dělal karate, hrál jsem fotbal. Fotbal jsem hrál čtyři roky, ale pak jsem si zlomil koleno. Kvůli kolenu už nemůžu hrát. A chodím plavat. Jo a jezdím na kolečkových bruslích.“

Doplňující otázka: „Umí tvoji rodiče česky?“

D. A.: „Táta umí česky, on je tady od roku 2007. On jezdí po Mariánkách, v Praze, v Chebu všude. No a mamka je tady skoro dva roky. Já jsem byl ještě měsíc na prázdninách doma (v Rumunsku) a tam mě hlídala babička, já jsem tam dělal blbosti. No a po měsíci jsem přišel sem a pak jsem se naučil česky. A ještě jsem chtěl říct, že mám spoustu bratranců a jeden vlastní bar. A do toho baru může chodit i malé děcko. Tam můžeš jít a nemusíš mít 18 let, ale musíš tam jít bez psa. Když jdeš na diskotéku nebo chceš pít, tak nepotřebuješ mít 18 let.“ **Tázající:** „Když chceš pít tak musíš mít 18 let ne?“ **D. A.:** „U nás to tak není. Já řeknu, že mě posílá táta pro pivo cigára a ona mi to dá.“

Doplňující otázka: „Vyznáváš ty, nebo tvoje rodina nějaké náboženství? (Nemusíš na tu otázku odpovídat, pokud nechceš.)“

D. A.: „Já věřím v boha. Dokonce jsem chodil za farářem. Ale teď už ne, protože nemůžeš mít moc holky, nemůžeš chodit na diskotéku. V kostele jsem normálně

čítal. Zpíval jsem s farářem. Byl jsem i oblečený, jako farář. Mám fotky na facebooku. My jsme pobožná rodina, my se i modlíme. Já se modlím ráno i večer, furt.“

Proband 6

1. otázka: „Viš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?“

S. A.: „No taťka sem přijel, protože tady měl bratrance, a tak tady zůstal, protože byl v Srbsku studovat, a pak přijel sem k rodině. Můj táta vlastně vystudoval medicínu, ale jinak je zlatník. My máme zlatnictví a mamka mu tam pomáhá.“

2. otázka: „Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti p příbuzných?“

S. A.: „Tak my jsme tam byli teďka o velkých prázdninách. My jsme tam nebyli předtím asi tři roky, protože jsme se tam nemohli dostat, kvůli Izraeli a takhle, a když už jsme tam byli, tak jsme tam mohli být jenom týden.“ **Tázající:** „A navštěvujete příbuzné, když tam jste?“ **S. A.:** „No ano, bydlíme u nich vždycky.“ **Tázající:** „Stýská se ti po nich?“ **S. A.:** „No jako stýská...tam je to právě takový bez pravidel, takže je to takový zábavnější než tady v Česku. Ale žít bych tam teda nechtěla, kvůli těm problémům, co tam jsou. Dědu jsem neznala, babička umřela před rokem asi. Ale jezdíme tam za strejdama, (...). A kvůli těm bratrancům a sestřenicím, co tam mám.“ **Tázající:** „Chtěla by ses tam vrátit?“ **S. A.:** „No jako já bych tam třeba byla, protože to tam mám ráda v tý Palestině. Ale jak jsou ty války, (...). Máma se o nás bojí, když jsme tam. Ale je to tam dobrý.“

3. otázka: „Líbí se ti tady v Čechách? Jsi spokojená? Jací se ti zdají Češi?“

S. A.: „Jo líbí, je to tady takový klidný.“

4. otázka: „Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“

S. A.: „Já mám docela dost kamarádů. Jsou přátelský. Ale nejen ve škole, ale i venku.“

5. otázka: „*Jak se učíš, nebo ses naučila česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině?*“

S. A.: „*No u mě je to jednoduchý, já jsem tady vlastně od malička, takže na mě máma mluvila česky, táta někdy i arabsky.*“ **Tázající:** „*Takže výkladu rozumíš při výuce?*“ **S. A.:** „*Jo rozumím.*“

6. otázka: „*Líbí se Ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočníka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?*“

S. A.: „*Jako mám to tady ráda, mám tu kamarády, všechno. Takže, že bych sem chodila se znechucením to ne. No, i když jak kdy, ale jakoby, např. tady mají lidi strach z těch muslimů (...). Jako třeba lidi ze školy o mě píšou na facebooku, a ve škole mi to neřeknou do očí. (...) vyjadřují se k muslimům, že jsou to teroristi a tak.*“ **Tázající:** „*Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání?*“ **S. A.:** „*No jakoby nevadilo by mi to, kdyby mi odpustili třeba diktát, ale jako nepotřebuju to no.*“

Doplňující otázka: „*Jak dlouho bydlíš v České republice, v Mariánských Lázních?*“

S. A.: „*Já jsem se narodila v Palestině, ale hned po narození jsme přijeli sem.*“ **Tázající:** „*Ale když je tvoje maminka Češka, proč ses nenarodila tady?*“ **S. A.:** „*Protože tátova rodina to tak chtěla.*“

Doplňující otázka: „*Kolik členů má tvoje rodina?*“

S. A.: „*No vlastně, ono nás tady bylo víc, ale ta moje rodina, co tady bydlela, tak odjela zpátky do Palestiny. A jinak jsem tu já, máma, táta, ségra a brácha. Ale v Palestině jsme o mnoho víc velká rodina. Jak je v Palestině to pásma Gazy, tak tam se jmenujou všichni (dívka řekla své příjmení).*“

Doplňující otázka: „*Baví tě předmět český jazyk?*“

S. A.: „Baví mě. Baví mě literatura, mluvnice i sloh.“ **Tázající:** „A čteš ráda?“
S. A.: „No např. já čtu knížku a jsem už třeba na poslední stránce, a já to nedočtu. Já se prostě do toho zažeru, a potom je třeba pět stránek do konce, a ze zásady to nedočtu. Já nevím proč.“

Doplňující otázka: „Chodíš v Mariánských Lázních na nějaké kroužky? Máš nějaké zájmy-koníčky?“

S. A.: „Já vlastně nemám žádný kroužky nebo tak, teda já jsem je měla, ale přestala jsem na ně chodit. Chodila jsem na karate a na judo. Mě jde jakoby všechno, když třeba začnu chodit na box nebo tak, tak mi to všechno jde, ale pak mě to přestane bavit. No třeba já bych se chtěla naučit latinu. Bude se mi to hodit na medicínu, ty názvy a takhle. A vlastně jakoby ve škole to budu používat nebo učit se to.“ **Tázající:** „A ty chceš jít po základní škole kam dál na střední teda?“ **S. A.:** „Vlastně na zdravotní lyceum chci jít. To je v Plzni.“

Doplňující otázka: „Umí tvoji rodiče česky?“

S. A.: „Můj táta umí, a moje mamka je Češka.“

Doplňující otázka: „Vyznáváš ty, nebo tvoje rodina nějaké náboženství? (Nemusíš na tu otázku odpovídat, pokud nechceš.)“

S. A.: „No vlastně já jsem muslimka, ten islám a to.“

Proband 7

1. otázka: „Viš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?“

K. V.: „Moji rodiče se báli, že můj starší brácha půjde na vojnu, tak jsme se přestěhovali sem. V Rusku je vojna povinná.“

2. otázka: „Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti po příbuzných?“

K. V.: „Jo tak my už jsme v Rusku nebyli tak tři roky. Ale teď o prázdninách asi zase pojedeme. Ale jinak tam mám babičku, dědu, tetu a strejdu.“ **Tázající:** „A stýská se ti po rodině?“ **K. V.:** „Jo docela, ale žít bych tam taky moc nechtěl. Navštěvovat je, to jo, to určitě (...). Nechtěl bych se tam vrátit.“

3. otázka: „Líbí se ti tady v Čechách? Jsi spokojený? Jací se ti zdají Češi?“

K. V.: „No právě, je to tady klidný. Ale je to dobrý tady, jsem spokojenej.“

4. otázka: „Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“

K. V.: „Já mám kamarády, sice polovina z nich jsou při-blbý, ale ke mně to sedí.“

5. otázka: „Jak se učíš, nebo ses naučil/a česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině?“

K. V.: „Já jsem se naučil polovičně mluvit ještě ve školce. Tam jsem potkal kamaráda, kterej uměl rusky- jeho mamka byla Ruska. No a on už trochu uměl, tak jsme spolu pomaličku komunikovali a já v tý školce naslouchal, tak jsem se naučil.“

Tázající: „Během vyučování, rozumíš paní učitelce při jejím výkladu?“ **K. V.:** „Ano rozumím.“

6. otázka: „Líbí se Ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočnicka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?“

K. V.: „Jo jsem tady spokojenej. A dokonce jsem si všiml, že tady není skoro žádná diskriminace. Jako, že jsme z jiných zemí.“ **Tázající:** „Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání?“ **K. V.:** „Nepotřebuju, ale paní učitelka mi na první tři nebo čtyři třídy, (...) ona mi vždycky dávala o stupeň lepší známku z češtiny a tak. Mi trochu přilepšovala.“

Doplňující otázka: „*Jak dlouho bydlíš v České republice, v Mariánských Lázních?*“

K. V.: „*Já už devátým rokem, v Mariánkách i v České republice, my jsme přijeli hned do Mariánek.*“

Doplňující otázka: „*Kolik členů má tvoje rodina?*“

K. V.: „*Tady mám jenom mámu, tátu a jednoho bráchu.*“

Doplňující otázka: „*Baví tě předmět český jazyk?*“

K. V.: „*Jo docela. Čeština mě baví a docela mi i jde. Minulý pololetí mi šla. Ted' už je to za tři.*“ **Tázající:** „*A čteš rád?*“ **K. V.:** „*No mě mamka nutí číst, ale nebaví mě to. Kdyby mě k tomu nedonutila, tak nečtu.*“ **Tázající:** „*A jakej předmět tě ještě baví ve škole?*“ **K. V.:** „*Baví mě dějepis, i když z něho nemám dobrý známky, ale baví mě. Pak taky přírodopis, a takový ty výchovy.*“

Doplňující otázka: „*Chodíš v Mariánských Lázních na nějaké kroužky? Máš nějaké zájmy-koníčky?*“

K. V.: „*Sporty mě strašně baví, ale já ted' momentálně nechodim nikam, protože mě taky přestali bavit ted', momentálně na ty, který jsem chodil. Chodil jsem na pink-ponk a na řecko-římský zápasy. Mě to už moc nebaví, protože pak už nestíhám tu školu a tak. A z jazyků mě zajímá japonština, protože já ted' chci jít na jazykovku po škole někam.*“

Doplňující otázka: „*Umí tvoji rodiče česky?*“

K. V.: „*No moje mamka docela i jo, ale táta kulhá v tý češtině.*“

Doplňující otázka: „*Vyznáváš ty, nebo tvoje rodina nějaké náboženství? (Nemusíš na tu otázku odpovídat, pokud nechceš.)*“

K. V.: „Já jako nejsem křtěnej nebo něco takovýho, ale v boha částečně věřím trošku.“

Proband 8

1. otázka: „Viš, za jakým účelem jste se přestěhovali do České republiky?“

J. M.: „Mamka tu měla dobrou práci. Moje mamka je kuchařka a je rozvedená. Můj táta žije v Moldávii jinak.“

2. otázka: „Navštěvuješ svoji domovinu, odkud pocházíš? Stýská se ti po příbuzných?“

J. M.: „Mám tam prarodiče. A navštěvuju je tak jednou za osm- deset let.“

Tázající: „A stýská se ti po nich?“ **J. M.:** „Po Moldávii se mi ani nestýská. Po prarodičích samozřejmě ano, ale zase, tady mám spoustu přátel a kamarádů.“

3. otázka: „Líbí se ti tady v Čechách? Jsi spokojený? Jací se ti zdají Češi?“

J. M.: „Ano hodně. Do Moldávie bych se nechtěl vrátit, já ani neumím Moldavsky, jen česky, takže...“

4. otázka: „Máš tu nějaké kamarády? (Ve třídě, ve škole, ve městě, v Čechách?)“

J. M.: „No jistě, že mám, spoustu.“

5. otázka: „Jak se učíš, nebo ses naučil/a česky? Když paní učitelka nebo pan učitel vykládají látku v češtině?“

J. M.: „Rodina mě naučila. Mamka umí česky.“ **Tázající:** „A jak se maminka naučila česky?“ **J. M.:** „No ona pracovala, a jak se tam ti lidi domlouvali každý den, tak něco pobrala a už to umí.“ **Tázající:** „Takže rozumíš paní učitelce při výkladu.“ **J. M.:** „Ano naprosto jí rozumím, na sto procent.“

6. otázka: „*Líbí se Ti ve škole? Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání (např. tlumočnicka, asistenta pedagoga ve třídě, speciální pomůcky, slovníky, odpouštění diktátů atd.)?*“

J. M.: „*Já mám tady kámoše suprový, škola mě baví, ale nějaký předměty zrovna ne teda.*“ **Tázající:** „*Potřebuješ nějaké speciální vzdělávání?*“ **J. M.:** „*Ne to rozhodně nepotřebuju.*“

Doplňující otázka: „*Jak dlouho bydlíš v České republice, v Mariánských Lázních?*“

J. M.: „*Od dvou let, v Český republice a vlastně i v Mariánkách.*“

Doplňující otázka: „*Kolik členů má tvoje rodina?*“

J. M.: „*Jsem jedináček. Bydlím sám s mamkou.*“

Doplňující otázka: „*Baví tě předmět český jazyk?*“

J. M.: „*Předmět? Ten předmět ano, ale učitelka ne.*“

Doplňující otázka: „*Chodíš v Mariánských Lázních na nějaké kroužky? Máš nějaké zájmy-koníčky?*“

J. M.: „*Dřív jsem chodil na fotbal, a teď na žádný nechodim. Zajímá mě fotbal, házená, hokej. Tu angličtinu bych chtěl do budoucna umět.*“

Doplňující otázka: „*Umí tvoji rodiče česky?*“

J. M.: „*Na to už jsem vlastně odpověděl. Mamka potřebuje mluvit pro práci.*“

Doplňující otázka: „*Vyznáváš ty, nebo tvoje rodina nějaké náboženství? (Nemusíš na tu otázku odpovídat, pokud nechceš.)*“

J. M.: „*Ne nic nevyznávám.*“

Příloha 2- Rozhovory s pedagogy

Proband 1

1. *„Je mezi Vámi a žákem- cizincem jazyková bariéra?“*

H. K.: *„No já mám zkušenost letos s žákem, který přišel ze Slovensko-Rumunské školy, no tak s ním jsou problémy velké, protože češtinu absolutně nezvládá, ale díky tomu, že se nesnaží, nechodí na doučování, které jsme mu i doporučili a sjednali. Spíš nechce sám. Nemá snahu ani v jiných předmětech, nejenom teda v českém jazyce. Ani malinká snaha není.“*

„Potřebují podle Vás tito žáci ve Vaší třídě nějakou speciální péči při vzdělávání?“

H. K.: *„Určitě kdyby měli zájem, tak jim určitě pomáháme, ze začátku. Kdyby měli slovník u sebe pro překlad, tak mi to rozhodně nevadí. Zrovna ten, se kterým mám zkušenost, tak nemá zájem. Ten nenosí ani pomůcky do školy. On to celý sabotuje. Ale třeba ten asistent by mi teda moc nevyhovoval. Ale spíš mám ty zkušenosti, že když ty děti chtějí (...). Měli jsme tu kluka, černouška z Etiopie, neuměl česky, chodil ale na doučování a strašně se zlepšil a je na střední škole a je to bez problémů. Tam byla snaha, že něco chtěl a že rodiče chtěli. Např. Vietnamci doma mluví taky vietnamsky, a tady čtou a učí se krásně česky. Máme zkušenosti, že jdou pak na gympl a jsou vynikající. Pak jdou na vysoký školy, protože něco chtěli.“*

„Máte pocit, jako pedagog, že jsou na vás kladeny nějaké specifické nároky, tady ve škole, konkrétně ve vaší třídě, kde je žák- cizinec/ jsou žáci- cizinci?“

H. K.: *„Já si myslím, že ne.“*

2. *„Z vašeho pohledu, z pohledu pedagoga, jaké jsou ve třídě vztahy mezi dětmi cizinců a dětmi českými?“*

H. K.: „No pokud se ty děti slušně chovaj, tak bych řekla, že je děti jako vůbec nerozlišujou. V mé třídě, kde jsem třídní, tam ta situace diskriminace není. Jeden ten kluk z Moldavska má tedy problémy v chování, tam ty problémy jsou. Protože on je ve třídě, kde jsou dobří a chytrí žáci, takže tam mu to trošku dávají sežrat. Ale jen v tom chování, ne co se týká národnosti. To oni by mu zase pomohli.“

„Jak dobře spolupracují se školou nebo s třídní učitelkou rodiče těchto dětí? Mají zájem navázat bližší kontakt se školou?“

H. K.: „No jako ty Vietnamský ve většině případů bez problémů. Ale s tím klukem z Rumunska, v životě jsme rodiče neviděli. Údajně nemluví česky. Řekla bych, že rodiče zájem nemají. Nikdy na schůzku nepřišli, ani se nezeptali nic.“

„Vnímáte názory rodičů ostatních majoritních dětí ve třídě, na žáky- cizince? Jsou pozitivní, negativní, nebo se rodiče doposud nevyjádřili?“

H. K.: „Já bych řekla, že se rodiče nevyjadřují.“

3. „Kdybyste měla shrnout nějaké rozdíly v tom, učit třídu etnicky stejnou a jinou, našla byste nějaké?“

H. K.: „Tak rozdíly určitě jsou. Nedokážu teď z patra říct jaké.“

„Z důvodu stále sílící migrace, nebráníte se tomu, vzdělávat tyto žáky i nadále a to i v širším měřítku?“

H. K.: „Nechci na to odpovídat.“

Proband 2

1. „Je mezi Vámi a žákem- cizincem jazyková bariéra?“

Z. M.: „Není, ale pokud něčemu nerozumí, tak se jim to samozřejmě snažím vysvětlit. Jinak říct to slovo, aby rozuměly. Ale vím, že je tady třeba problém, že ta moje nynější žákyně má svojí chuť, která na ní mluví mateřštinou a ne česky. Oni si jí

vlastně dovezli sem. Ta má tedy velký problém, že tu češtinu neslyší jindy, než tady ve škole. Oni ještě prý mluví o tom, že až tady holčička dostuduje, tak se vrátí zpátky.“

„Potřebují podle Vás tito žáci ve Vaší třídě nějakou speciální péči při vzdělávání?“

Z. M.: *„U té dívky, která je už na druhém stupni, tak ta nepotřebovala nic, zatímco ta žákyně, kterou mám teď ve třídě, tak tam je nutné, aby s ní paní učitelka ještě něco dělala. Třeba teď děláme párové souhlásky, a když ona si neumí říct tvar toho slova, poněvadž ho tolik nezná, tak jí to nejde. Nebo například v prvouce, pro ní je těžké se naučit 6 základních květin, jelikož je viděla jen na obrázcích dřívě, takže jsem ji musela ty kytičky natrhat, aby je rozeznala.“*

„Máte pocit, jako pedagog, že jsou na vás kladeny nějaké specifické nároky, tady ve škole, konkrétně ve vaší třídě, kde je žák- cizinec/ jsou žáci- cizinci?“

Z. M.: *„To vůbec nepociťuji, to je jako by sem patřili.“*

2. *„Z vaše pohledu, z pohledu pedagoga, jaké jsou ve třídě vztahy mezi dětmi cizinců a dětmi českými?“*

Z. M.: *„S tou jednou moji žákyní, tak k ní se všichni chovali strašně moc přátelsky. Ta druhá žákyně si zas drží takový odstup od ostatních. Ve svém soukromí nikam moc nevychází. Je pro ni těžké navázat nějaký bližší kontakt. Ale ta první, tak ta byla na tom prvním stupni živelná a děti jí milovaly.“*

„Jak dobře spolupracují se školou nebo s třídní učitelkou rodiče těchto dětí? Mají zájem navázat bližší kontakt se školou?“

Z. M.: *„Chodí na rodičovské schůzky. To jedno děvče ještě doučuje jedna paní učitelka, tak ta spíš se mnou navázala kontakt a mluvily jsme spolu o tom, co je třeba doplnit, a jak si děvče vede.“*

„Vnímáte názory rodičů ostatních majoritních dětí ve třídě, na žáky- cizince? Jsou pozitivní, negativní, nebo se rodiče doposud nevyjádřili?“

Z. M.: *„Vůbec to rodiče neřeší. Žádný konflikt, ani chvála. Prostě obě děvčata zapadla.“*

3. *„Kdybyste měla shrnout nějaké rozdíly v tom, učit třídu etnicky stejnou a jinou, našla byste nějaké?“*

Z. M.: *„Jenom, že je potřeba těm dětem vysvětlovat významy některých slov, protože u nich se mluví jinak. A nějaké ty naše zvyky, které vůbec neznají. Jinak asi nic.“*

„Z důvodu stále sílící migrace, nebráníte se tomu, vzdělávat tyto žáky i nadále a to i v širším měřítku?“

Z. M.: *„Všeho moc škodí, ale takovéhle množství, jeden až dvě děti ve třídě je v pořádku.“*

Proband 3

1. *„Je mezi Vámi a žákem- cizincem jazyková bariéra?“*

D. Č.: *„Není.“*

„Potřebují podle Vás tito žáci ve Vaší třídě nějakou speciální péči ve vzdělávání?“

D. Č.: *„On nepotřebuje.“*

„Máte pocit, jako pedagog, že jsou na vás kladeny nějaké specifické nároky, tady ve škole, konkrétně ve vaší třídě, kde je žák- cizinec/ jsou žáci- cizinci?“

D. Č.: *„Ne.“*

2. *„Z vaše pohledu, z pohledu pedagoga, jaké jsou ve třídě vztahy mezi dětmi cizinců a dětmi českými?“*

D. Č.: „Nikdy jsem nepociťovala problémy (...). Ale většinou to bylo tak, že ten kolektiv přišel naformovanéj z prvního stupně, takže ty děti už na to byly zvyklý. Žádná diskriminace nebo tak.“

„Jak dobře spolupracují se školou nebo s třídní učitelkou rodiče těchto dětí? Mají zájem navázat bližší kontakt se školou?“

D. Č.: „No naopak, problémy, dochází hodně málo na schůzky nebo na konzultace. S tím mým žákem byly dost velké problémy, už na prvním stupni, i když se už teda docela zklidnil. Když se ty kázeňské věci řešili, tak se musela zvat maminka zvlášť. Výchovný komise dokonce byly (...). Protože on nechodil do školy, neplnil si povinnosti tak, jak měl. Maminka přestala respektovat i povinnosti, který on má (...). Přístup zvláštní.“

„Vnímáte názory rodičů ostatních majoritních dětí ve třídě, na žáky- cizince? Jsou pozitivní, negativní, nebo se rodiče doposud nevyjádřili?“

D. Č.: „Nic jsme neřešili doposud.“

3. „Kdybyste měla shrnout nějaké rozdíly v tom, učit třídu etnicky stejnou a jinou, našla byste nějaké?“

D. Č.: „v žádném případě. Nevidím rozdíly.“

„Z důvodu stále sílící migrace, nebráníte se tomu, vzdělávat tyto žáky i nadále a to i v širším měřítku?“

D. Č.: „Já jsem doposud s žádnými problém neměla, takže asi ne. Ale pokud by teda přišla velká vlna, tak ty děti neumí česky a to by byl problém. Tam by záleželo i na tom, jak jsou ty děti velký, že jo. Třeba aby nejdřív procházeli nějakýma přípravnejma kurzama.“

Proband 4

1. „Je mezi Vámi a žákem- cizincem jazyková bariéra?“

J. H.: „No ona to je Polka, a vždycky říkala, že to je podobnej jazyk češtině, takže se to naučila. Rozuměla jsem jí i ona mě.“

„Potřebují podle Vás tito žáci ve Vaší třídě nějakou speciální péči ve vzdělávání?“

J. H.: „Je to všechno o individuálním přístupu.“

„Máte pocit, jako pedagog, že jsou na vás kladeny nějaké specifické nároky, tady ve škole, konkrétně ve vaší třídě, kde je žák- cizinec/ jsou žáci- cizinci?“

J. H.: „Nároky jsou kladeny velké, ostatně jako na všechno že. Ale spíše na sociálně znevýhodněné rodiny, než na rodiny cizinců. Jelikož rodiče cizinci sem jdou za nějakým účelem, například pracovním. Mají nějaké vize, chtějí se postarat o ty děti. Fungují víc.“

2. „Z vaše pohledu, z pohledu pedagoga, jaké jsou ve třídě vztahy mezi dětmi cizinců a dětmi českými?“

J. H.: „Vztahy jsou bezproblémové. Ona byla kamarádká. Na svůj věk až vyspělá.“

„Jak dobře spolupracují se školou nebo s třídní učitelkou rodiče těchto dětí? Mají zájem navázat bližší kontakt se školou?“

J. H.: „Matka musela do školy častěji docházet, jelikož dívka měla kázeňské problémy. Ale byla s ní špatná domluva. Střídala práce, partnery, byla to silná kuřačka.“

„Vnímáte názory rodičů ostatních majoritních dětí ve třídě, na žáky- cizince? Jsou pozitivní, negativní, nebo se rodiče doposud nevyjádřili?“

J. H.: „Nevyjadřují se.“

3. *„Kdybyste měla shrnout nějaké rozdíly v tom, učit třídu etnicky stejnou a jinou, našla byste nějaké?“*

J. H.: *„Ne. Beru je jako rovnocenné. Jako každé dítě, které vyučuji. To samé mám s Romy.“*

„Z důvodu stále sílící migrace, nebráníte se tomu, vzdělávat tyto žáky i nadále a to i v širším měřítku?“

J. H.: *„Jasně, když se budou chovat slušně. Já ráda cestuji a také se v jejich zemi chovám slušně a vstřícně. Respektuji jejich zemi. To by měli dělat i oni.“*